

Hıristiyanlık'ta Vahiy Anlayışı

Muhammet Tarakcı
Arş. Gör., U.Ü. İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu makalede üç büyük din içinde vahiy anlayışı açısından özel ve farklı bir yere sahip olan Hıristiyanlığın vahiy anlayışı Yeni Ahit merkez alınarak incelenmeye çalışılacaktır. Yahudilik ve İslam vahyi, Tanrı'nın insanlarla sözlü iletişim kurması şeklinde yorumlarken, Hıristiyanlık, Tanrı ile insan arasındaki bu ilişkinin, yani vahyin, kelimelerin sınırlarını aşarak İsa Mesih'te yaşayan bir gerçeklik haline geldiğini öne sürmektedir. Hıristiyanlara göre en mükemmel vahiy, kelimelerin sınırları içine hapsolan değil, İsa Mesih'te bir realite halinde gerçekleşen vahiydir. Makalede ayrıca, her ne kadar İsa Mesih zamanında yazılmamış olsa bile, Yeni Ahit'in Hıristiyanlık'ta olduğu otorite ve bu otoriteyi (ve otantikliği) nasıl elde ettiği üzerinde de durulacaktır.

Abstract

The Idea of Revelation in Christianity

In this article, Christian idea of revelation which has a more special and more different place than that of the other great religions, that is, Judaism and Islam, is studied on the axis of the New Testament. Whereas Judaism and Islam generally interpret revelation to be verbal relationship between God and human, Christianity claims that this relationship, namely, revelation, went beyond the limits of words and became a living reality with Jesus Christ. According to the Christians, revelation reached its peak only through Jesus Christ rather than Moses or Muhammad through whom only verbal revelation came. Although it wasn't written in Jesus' time, how the New Testament

attained authority and authenticity in Christianity is studied in this article, too.

Anahtar Kelimeler : Vahiy, Hıristiyanlık, Dinler Tarihi, Kutsal Kitap, Yeni Ahit

Key Words : Revelation, Christianity, History of Religions, Bible, the New Testament

A. Yeni Ahit'te Vahiyle İlgili Olarak Kullanılan Kelimeler

1. Sinoptik İnciller

Sinoptik İnciller'de vahyi nitelemek için, vaaz etmek–açıklamak (kèrussein), öğretmek (didaskein) ve açmak (apokaluptein) gibi kelimeler kullanılmıştır¹. Kèrussein ve Didaskein, Sinoptik gelenekte vahiy ile ilgili en çok karşılaşılan sözcüklerdir². Matta ve Luka bazen bu iki kelimeyi bir cümle içinde birleştirmişlerdir: “İsa Yahudilerin sinagoglarında *öğreterek*, hükümrânlığın Sevindirici Haberi'ni *yayarak* ... tüm Galile bölgesini bir uçtan öbür uca dolaştı”³. Söz konusu iki kelimenin zikredildiği cümleler incelendiğinde, Kèrussein'in, Tanrı'nın hükümrânlığı ile ilgili haberleri açıklamak için kullanıldığı; Didaskein'in ise imanın ve ahlâkî kuralların öğretilmesini ifade ettiği görülmektedir⁴.

2. Pavlos'un Mektupları

Pavlos, vahiy anlayışını açıklamak için değişik kelimeler kullanmıştır. Pavlos'un mektuplarında vahiy ile ilgili olarak en çok zikredilen apokaluptein (açıklamak) ve phaneroun (göstermek, görünür kılmak) sözcüklerinin⁵ yanı sıra, gnôrizein (bildirmek), kèrussein (vaaz etmek), didaskein (öğretmek), katangellein (İncil'i ilan etmek), logos (kelâm), mustèrion (gizem) ve euangelion (İncil) kelimeleriyle de karşılaşmaktayız⁶.

Pavlos'un mektuplarında geçen bu kelimeler arasında, onun vahiy düşüncesini açıklamaya en elverişli görüneni, hiç şüphesiz “gizem”dir. Çünkü Pavlos, İsa'nın görünen kimliğinden ziyade,

¹ Latourelle, René, *Theology of Revelation*, London 1968, s.46.

² Markos 1:22, 38, 39; 6:6; Luka 13:22; 19:47; 20:1; 23:5.

³ Matta 4:23; 11:1; Luka 20:1.

⁴ Latourelle, 47.

⁵ Schiffers, Norbert, “Revelation”, *Encyclopedia of Theology*, New York 1986, s.1455; Deninger, Johannes, “Revelation”, *Encyclopedia of Religion* (edt. Mircea Eliade), New York 1983-1986, XII/360.

⁶ Latourelle, 59; Jensen, “Revelation, Concept Of (In the Bible)”, *The New Catholic Encyclopedia* (Catholic University of America), Washington 1967, XII/438.

Mesih'in gizemi ile ilgilenmiştir. İsa'ya kadar gizli ve sır olarak (mustèrion) kalan gizem, Mesih'te açıklanmış ve gösterilmiştir (phaneroun). Bu gizem, İncil (euangelion) ve vaazlar (kèrussein) vasıtasıyla milletlerin bilgisine (gnôrisein) sunulmuştur⁷.

Pavlos, gizem kelimesi ile, İsa'da gerçekleşen kurtuluş gerçeğini; önceleri gizli olan, peygamberlerin sözünü ettiği ve Tanrı'nın Mesih ile açıkladığı bir gerçeği betimlemektedir:

*Sonsuz çağlar boyunca saklı tutulup günümüzde açıklanan giz, peygamberlerin kutsal yazıları ve öncesiz çağlar Tanrısı'nın buyruğu uyarınca şimdiki dönemde açıklanmış bulunuyor. Öyle ki, tüm uluslar iman buyruğuna uysunlar*⁸.

Benzer bir ifadeye Koloseliler'e Mektup'ta da rastlamaktayız: “Tanrı'nın sizin yararınıza bana verdiği görevle inanlılar topluluğunun hizmetkârı oldum. Görevim, Tanrı Sözü'nü, yani geçmiş çağlardan ve kuşaklardan gizlenmiş, ama şimdi O'nun kutsallarına açıklanmış olan sırrı her yerde duyurmaktır”⁹.

Pavlos'a göre gizem, herkesten önce seçkin tanıklara, yani Ruh'un etkisi altındaki havarilere ve peygamberlere bildirilmiştir. Havariler ve peygamberler bu sırrın araçları ve habercileridir:

*Önceden kısaca yazdığım gibi bu giz bana özel açıklamayla (vahiy) bildirildi... Söz konusu giz, daha önceki kuşaklardan gelen ademoğullarına bu dönemde olduğu gibi açıklanmamıştı. Oysa bu dönemde Ruh aracılığıyla Tanrı'nın kutsal habercilerine ve peygamberlerine açıklandı*¹⁰.

Pavlos ve havariler bu gizemi bildirmek ve vaaz etmekle görevlendirilmişlerdir¹¹. Pavlos'un mektuplarında konu ile ilgili verilen bilgiler birleştirildiğinde gizemin Mesih olduğu ortaya çıkmaktadır; çünkü bilgeliğin bütün sırları O'ndadır: “Dilerim bu kardeşlerim ... Tanrı'nın gizemi olan Mesih'i bilme aşamasına erişsinler. Bilgeliğin ve bilginin tüm gömüleri Mesih'te saklanmıştı”¹².

Pavlos'un vahiy ile ilgili olarak kullandığı diğer bir sözcük ise, “kelâm”dır. Pavlos'un mektuplarında bu kelime bazen, “Tanrı'nın Kelâmı”¹³, bazen de “Mesih'in Kelâmı”¹⁴ olarak zikredilmiştir.

⁷ Latourelle, 60.

⁸ Romalılara 16:25-26.

⁹ Koloselilere 1:25-26.

¹⁰ Efesoslulara 3:3-5; 1:9-10; Koloselilere 1:26.

¹¹ Efesoslulara 3:8-9; Koloselilere 1:28.

¹² Koloselilere 2:2-3; 1:26-27; I.Tim. 3:16; Romalılara 16:25.

¹³ Romalılara 9:6; Koloselilere 1:25-26; I.Sel. 1:6; 2:13.

¹⁴ Romalılara 10:17.

Tanrı'nın Kelâmı, ilâhî bir yönü olduğu için aktif ve etkindir: *"Tanrı'nın Sözü diridir, etkindir. İki ağızlı her kılıçtan daha keskindir: Can ile ruhun ayrıldığı yere dek -eklemlere, iliklere dek- delip böler, yüreğin düşüncelerini, tasarılarını eleştirir"*¹⁵. Mektuplar'da Tanrı'nın Kelâmı'nın, bu etkin niteliği sebebiyle, "Kurtuluş Kelâmı", "Hayat Kelâmı" şeklindeki kullanımlarını da görmekteyiz¹⁶.

3. Yuhanna

Yuhanna'ya göre İsa, Tanrı'nın Oğlu ve Kelâmı'dır. Bu yeni yaklaşım, onun kullandığı dilde de yankısını bulmuş ve yeni kelimelerin kullanılmasına sebep olmuştur. Yuhanna vahiy ile ilgili olarak, "bilmek, tanımak, görmek, tanıklık etmek, söylemek, konuşmak ve yorumlamak" fiilleri ile "kelâm, tanık, ışık, gerçek, ihtişam ve işaret" gibi isimleri kullanmıştır¹⁷.

Gerek Tanah'ta gerekse Yeni Ahit'in diğer bölümlerinde vahyi ifade etmek için en çok kullanılan kelimelerden biri olan "apokaluptein" (açıklamak, açmak) fiili, Yuhanna'nın yazılarında hemen hemen hiç zikredilmemiştir. Yuhanna'da sadece bir kez, Tanah'taki bir ifadeyi aktarırken¹⁸ kullanılan¹⁹ "apokaluptein" kelimesinin yerine, "göstermek, görünür kılmak" anlamlarına gelen "phaneroun" tercih edilmiştir²⁰.

Yuhanna'nın yazılarına has özelliklerden birisi de, dönemin Helenistik dini akımlarında, bilhassa Gnostisizm'de çok yaygın olarak görülen hayat-ölüm, ışık-karanlık, gerçek-yanlış gibi karşıt kavramlara sık sık yer verilmesidir. Söz gelimi, "Işık" kelimesi, Tanrı'nın İsa'da gerçekleşen vahyini ve bu vahyin, günahların kararttığı bir dünyaya girişini açıklamaktadır: *"Dünyaya Işık geldi, ama insanlar karanlığı Işık'tan daha çok sevdiler... Çünkü kötülük yapan herkes Işığa kin besler"*²¹. İsa da, kendisi hakkında bu sıfatı kullanmıştır: *"Ben dünyanın Işığı'yım. Ardım sıra gelen yaşam ışığına kavuşacak, hiçbir zaman karanlıkta kalmayacak"*²².

Yuhanna'nın vahiy ile ilgili olarak kullandığı başka bir sözcük ise, "tanıklık"tır. Tanık olma, Yeni Ahit'in diğer bölümlerinde de

¹⁵ İbranilere 4:12.

¹⁶ Efesoslulara 1:13; Filipililere 2:16; II.Kor. 6:7; Koloselilere 1:5; II.Tim. 2:15.

¹⁷ Latourelle, 73; Jensen, XII/438.

¹⁸ Bkz. Yuhanna 12:37-38.

¹⁹ Moule, C. F., "Revelation", *The Interpreter's Dictionary of the Bible* (edt. Nolan B. Harman), New York 1952, IV/56; Latourelle, 81.

²⁰ Deninger, XII/361.

²¹ Yuhanna 3:19-20.

²² Yuhanna 8:12; 9:5. Matta İncili'nde ise "Işık", Havarilerin bir ünvanı olarak açıklanmıştır. Bkz. Matta 5:14-16.

olduğu gibi, Yuhanna İncili'nde önemli bir yere sahiptir. Kelime, ilkin, Tanrı tarafından gönderilen ve Işık için tanıklık eden Yahya hakkında kullanılır²³. Ancak Yuhanna'nın asıl üzerinde durduğu konu, İsa'nın Tanrı hakkındaki tanıklığıdır. İsa'yı gönderen ve yaptığı her şeyi Oğul'a gösteren Tanrı'dır²⁴: “Sana önemle belirtiyorum: Bildiğimizi söylüyor, gördüğümüze tanıklık ediyoruz”²⁵.

Yeni Ahit'in vahiy ile ilgili olarak kullandığı kelimeler üzerinde düşündüğümüzde şu yorumlara ulaşabiliriz:

a) Yeni Ahit'te terim anlamıyla vahyi niteleyecek bir kelime bulunmamaktadır. Yeni Ahit ayrıca vahyin nasıl gerçekleştiğine, hangi vasıtaların kullanıldığına ilişkin açık ve net ifadeler de sahip değildir. Öyle görünüyor ki Yeni Ahit yazarları, vahyin tanımını yapma ve nasıl gerçekleştiğini açıklama ihtiyacı hissetmemişlerdir. Yeni Ahit'in vahiy anlayışını incelemek, vahyi ifade ettiğine inanılan birtakım ifadelerden yararlanarak mümkün olacaktır.

b) Sinoptik İnciller'in vahiy ile ilgili olarak kullandığı kelimeler, didaskein, kërussein ve apokaluptein'dir. Bu kelimeler, İsa Mesih'in, ilâhî bilgileri ve müjdeyi açıkladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Sinoptik İnciller'e göre İsa Mesih'in, vahyi açıklayan ve vaaz yapan bir peygamber olarak görüldüğünü söyleyebiliriz²⁶.

c) Yeni Ahit'in vahiy anlayışında, belki de, en ilginç husus, Yuhanna ve Pavlos arasındaki farklılıklardır. Makalemizin bundan sonraki bölümlerinde de sık sık görüleceği gibi Yuhanna ve Pavlos vahiy konusunda oldukça farklı görüşlere sahiptir ve bu farklılık onların kullandıkları kelimelerde bile kendisini göstermektedir. Pavlos'un vahyi ifade etmek için en çok kullandığı kelimelerden biri olan apokaluptein (açıklamak), Yuhanna'da sadece bir kez, o da Tanah'tan yapılan bir alıntıda kullanılır. Pavlos'a göre vahiy, İsa Mesih'te ortaya çıkan bir gizem; havariler ve Pavlos ise bu gizemi, yani İsa Mesih'i insanlara açıklamakla görevlendirilen kimselerdir. Buna karşın Yuhanna'ya göre vahiy, ezeli olan Kelâm'ın ortaya çıkıp görünmesi, insanlar arasında yaşaması anlamına gelir. Yuhanna ile Pavlos arasındaki bu linguistik farklılık, “vahyin kaynağı kimdir?” sorununu da beraberinde getirmektedir.

²³ Yuhanna 1:6-8, 15, 32, 34.

²⁴ Bkz. Yuhanna 5:19-20; 7:14-16, 28-29; 8:42; 10:15; 12:49-50; 14:10, 24, 31; 16:28; 17:8.

²⁵ Yuhanna 3:11, 32; 8:26-29, 38, 40.

²⁶ Bkz. Matta 21:11; Markos 6:4; Luka 4:24; 13:33.

B. Vahyin Kaynağı

“Vahyin kaynağı kimdir?” sorusuna ilk anda verilecek cevap, şüphesiz ki, “Tanrı’dır” olacaktır. Ancak üç uknum veya unsurdan oluşan bir tanrı düşüncesine sahip Hıristiyanlık söz konusu olduğunda bu cevap yeterli değildir ve şu sorunun da cevabına ihtiyaç duyulmaktadır: Hıristiyanlık’ta vahyin kaynağı, Baba mı yoksa Oğul mudur?

Hıristiyan teologlar insanın Tanrı hakkındaki malumatının, O’nun verdiği bilgilerle sınırlı olduğu düşüncesindedir²⁷. Ancak vahyin kaynağı konusunda Hıristiyan Kutsal Kitabı’ndan iki farklı yorum çıkarılmaktadır. Pavlos’a göre vahyin kaynağı, Tanah’ta olduğu gibi, Tanrı’dır. İbraniler’e Mektubu’nda Pavlos şöyle demektedir:

Allah eski zamanda çok parçalar ve çok tarzlarda peygamberlerde babalara söylemiş olup, bu günlerin sonunda bize her şeye varis tayin ettiği ve vasıtası ile âlemleri yarattığı kendi Oğlunda söyledi²⁸.

Yuhanna’nın bu konuda farklı düşündüğü iddia edilmektedir. Ona göre vahyin kaynağı, aynı zamanda Tanrı olan İsa’dır. Sinoptik İnciller’de de bu yönde bir eğilim görüldüğü iddia edilmektedir. İsa vaazlarında hiçbir zaman, “Tanrı şöyle buyuruyor” dememiştir; buna karşın Sinoptik İnciller’de İsa’nın, “Ben size diyorum” şeklindeki ifadelerine sık sık rastlanmaktadır. Bu durum özellikle Dağdaki Vaaz’da açıkça görülmektedir: “Atalara ‘öldürmeyeceksin’ dendiğini duydunuz... Ama ben size derim ki, kardeşine öfkelenen herkes yargılanmayı hak edecektir²⁹”.

Tanah’ta Tanrı Kelâmı’nın ebedî olacağı ifade edilmiştir³⁰; İsa da kendi sözleri hakkında aynı şeyleri söylemekten çekinmemiştir³¹. Sinoptik İnciller’de Tanrı gibi konuşan, günahları affeden ve sözlerinin ebedî olacağını açıklayan İsa, nihayet Yuhanna’da, açıkça, “Tanrı” olarak nitelendirilmiştir³². İsa öğretisini Tanrı’dan almıştır;

²⁷ Michel, Thomas, *Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş*, İstanbul 1992, s.18.

²⁸ İbranilere 1:1-2.

²⁹ Matta 5:21, 27, 31, 33, 38, 43. Sinoptik İnciller’in vahiy ile ilgili kullandıkları kelimeleri açıklarken, bu İnciller’de İsa’nın bir peygamber olarak görüldüğünü söylemiştik. Ancak bu dipnotta verdiğimiz referanslardan da anlaşılabilirdiği gibi Sinoptik İnciller’den İsa’nın kimliği ile ilgili olarak tek bir yorum çıkarmak zor görünmektedir. Bu İnciller, hem Hz.İsa’yı bir peygamber olarak görenlere, hem de onu tanrılaştıranlara argüman sağlayacak ifadelere sahiptir.

³⁰ İşaya 40:8; 55:10-11.

³¹ Matta 24:35; Markos 13:31; Luka 21:33.

³² Yuhanna 1:1.

ancak bu öğreti, vahyi alıp insanlara ileten peygamberlerin mesajından farklıdır; çünkü Baba kadar Mesih de vahyin hareket noktası ve kaynağıdır. Gizemi açıklayan da gizem de İsa'dır³³. O, yalnızca gerçeği ve Kelâm'ı bildirmez; kendisi Kelâm ve gerçektir³⁴. Hıristiyan teolojisi, bu durumdan hareketle, vahyin oluşması sürecinde özne ve nesnenin (suje ve obje) birleştiğini³⁵ ve böylece Tanrı ile insan arasındaki bu yeni iletişimin, eşsiz bir vahiy olduğunu kabul etmektedir³⁶.

Hıristiyan teologlar, Yuhanna teolojisinde İsa'nın, hem vahyeden (vahyin kaynağı) hem de vahyedilen (vahyin konusu) Tanrı olduğu öne sürmektedir³⁷. Ancak onların bu iddialarına karşı, Yuhanna İncili'nde vahyin kaynağının Baba Tanrı olduğunu açıkça ifade eden cümlelerin de bulunduğu görülmektedir. Meselâ,

*Zira Allah'ın gönderdiği kimse Allah'ın sözlerini söyler*³⁸.

*Ben kendiliğimden bir şey yapamam; işittiğim gibi hükmederim.
Benim hükmüm doğrudur; zira ben kendi irademi değil, fakat
beni gönderenin iradesini ararım*³⁹.

*Öğrettiğim benim değil, beni gönderenindir*⁴⁰.

Bu ve benzeri açık ifadelere rağmen, Hıristiyan teologların, “*Yol da hakikat de hayat da benim. Ben olmadıkça kimse Babaya gelemmez*” ya da “*Kelam Tanrı idi*” cümlelerine dayanarak Yuhanna'nın, vahyin kaynağını İsa Mesih olarak gördüğünü iddia etmeleri, kanaatimizce, bu konuda Yuhanna'nın görüşlerini değil, Hıristiyan teologların kendi görüşlerini yansıtmaktadır.

C. Vahyin Geliş Şekilleri

1. Melek ve Vahiy

İngilizce'de melek (angel)sözcüğü, kök olarak, “haberci” anlamına gelen Latince “angelos” veya “aggelos” kelimesine

³³ Latourelle, 76.

³⁴ Yuhanna 1:1; 14:5-6.

³⁵ Schmaus, Michael, *Dogma I: God In Revelation*, London 1968, s.129.

³⁶ Deninger, XII/360.

³⁷ Schiffers, 1456; Deninger, XII/360; O'Collins, Gerard, *Theology and Revelation*, London 1968, s.27-28; Latourelle, 76-77; McBrien, Richard P.-Geoffrey Chapman, *Catholicism*, London 1981, s. 235.

³⁸ Yuhanna 3:34.

³⁹ Yuhanna 5:30.

⁴⁰ Yuhanna 7:16. Ayrıca bkz. Yuhanna 8:26, 38, 40; 12:49-50; 14:24; 15:15; 17:8.

dayanmaktadır⁴¹. Melekler, emirlerini yerine getirmek ve kendisini övmek için, Tanrı'nın yarattığı sâf ruhlardır⁴².

Yeni Ahit'te melekler Tanrı'nın elçiliği görevini üstlenmişlerdir⁴³. Cebrail, Meryem'e hâmile kalacağını bildirmiştir⁴⁴. Rabb'in Meleği, Yusuf'a, Meryem'in masum olduğunu ve onu eş olarak kendisine almasını; İsa doğduktan sonra, çocuğu alıp Mısır'a gitmesini; kral Herodes'in ölümünden sonra ise tekrar İsrail'e dönmesini söylemiştir⁴⁵. Melek Zekeriya'ya da görünmüş, Yahya isimli bir çocuğu olacağını müjdelemiştir⁴⁶. Rabb'in Meleği çobanlara Rab İsa'nın doğduğunu haber vermiştir⁴⁷.

Luka, İncili'nde olduğu gibi, Resûllerin İşleri isimli kitabında da meleklerin fonksiyonlarından söz etmektedir. Rabb'in bir Meleği havarileri hapisten kurtarmış⁴⁸, Filippos'a nereye gideceğini söylemiş⁴⁹, Kornilyus isimli kişi ile rüyette konuşmuştur⁵⁰. Pavlos da Tanrı'nın Meleği'nin kendisine mesaj getirdiğini ifade etmiştir⁵¹.

Yeni Ahit, insanlarla melekler arasında gerçekleşen değişik iletişim şekillerinden bahsetmektedir. İnsanlar rüyada⁵², uyanırken⁵³, rüyette (görüm, vision)⁵⁴ melekleri görüp onlarla konuşmuşlardır. Melekler bazen de insan kılığında görünmüşlerdir⁵⁵. Yahudi-Hıristiyan geleneğinde melekleri görmenin tehlikeli sonuçları olacağına inanıldığı için, insanlar melekleri gördüklerinde korkmuşlar; ancak melekler kendilerini teskin etmiştir⁵⁶.

⁴¹ Michl, Johann, "Angel", *Encyclopedia of Biblical Theology* (edt. Johannes Bauer), London 1970, s. 20; Coudert, Allison, "Angel", *Encyclopedia of Religion*, I/282.

⁴² Erbaş, Ali, *İlâhî Dinlerde Melek İnanç* (Basılmamış Doktora Tezi), M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992, s.100.

⁴³ Coudert, I/284.

⁴⁴ Luka 1:26-38.

⁴⁵ Bkz. Matta 1:20-24; 2:13-14, 19-21.

⁴⁶ Luka 1:11-23.

⁴⁷ Luka 2:8-20.

⁴⁸ İşler 5:18-21; 12:6-11.

⁴⁹ İşler 8:26, 29.

⁵⁰ İşler 10:3-8, 22.

⁵¹ İşler 27:23-24.

⁵² Matta 1:20; 2:13, 19.

⁵³ Markos 16:5; Luka 24:4-7; Yuhanna 20:12-13.

⁵⁴ İşler 10:3.

⁵⁵ Markos 16:5; Matta 28:3; Luka 24:4; Yuhanna 20:12; İşler 1:10; 10:30.

⁵⁶ Luka 1:12, 13; 2:9-10; Markos 16:5-6, 8; Matta 28:5.

Tanah'ta geçen "Yehova'nın Meleği" veya "Tanrı'nın Meleği" ifadesine karşılık olarak Yeni Ahit'te "Rabb'in Meleği" terimi tercih edilmiştir⁵⁷. Rabb'in Meleği Tanrı'dan aldığı özel mesajları insanlara iletmekle görevlendirilmiştir.

Yeni Ahit'te sadece iki meleğe isim verilmiştir. Bunlar, Zekeriya ve Meryem'e Tanrı'dan haber getiren Cebrail⁵⁸ ve baş melek olarak sunulan Mikail'dir⁵⁹.

Hıristiyan Kutsal Kitabı'na göre melekler, yalnızca peygamberlere değil, diğer insanlara da ilâhî mesajlar getirmişlerdir. Bununla birlikte Yeni Ahit'te, İsa'nın melek vasıtasıyla vahiy aldığına dair bir ifadeye rastlanılmamaktadır.

2. Rüyet

Rüyet (görüm), rüyeti gören kişinin, kendisinin dışında ve ondan bağımsız olan sıra dışı gerçeklikle doğrudan ve aracısız olarak temas etmesi anlamına gelmektedir⁶⁰.

Rüyetler Yeni Ahit'te vahyin vasıtalarından biri olarak kabul edilmiştir⁶¹. Rüyet kelimesi, Yeni Ahit'te yirmi dört kez zikredilmiştir; ancak rüyetten en çok Resûllerin İşleri kitabında söz edildiği görülmektedir.

Resûllerin İşleri Kitabı'nda Pavlos'un gördüğü rüyetler çoğunluktadır. O, Hıristiyanlara zulmeden biri olarak Şam'a giderken gökten ansızın parlayan bir ışık görmüş ve İsa'nın sesini duymuştur. Saul'un⁶² yanındakiler ise sadece sesi işitebilmişlerdir⁶³. Başka bir rüyette Tanrı Pavlos'a, "Korkma! Konuş ve sesini kısma. Çünkü ben seninle beraberim ve kimse sana saldırmayacak, kaba kuvvet kullanmayacak. Çünkü bu kentte bana bağlanacak büyük bir halk topluluğu var" diyerek onu teşvik etmiştir⁶⁴. Tanrı, Yerusalemlen'den kaçıp gitmesini de, bir rüyette görünmek suretiyle Pavlos'a bildirmiştir⁶⁵.

Yeni Ahit'te anlatılan rüyetlerde görülen, daima, ilâhî bir varlık değildir. Nitekim Pavlos, bir rüyette kendisinden yardım isteyen

⁵⁷ Matta 1:20; 2:13; 28:2; Luka 1:11; 2:9; İşler 5:19; 8:26; 12:7...

⁵⁸ Luka 1:19, 26.

⁵⁹ Yahuda 9; Vahiy 12:7.

⁶⁰ Goodman, Felicitas D., "Visions", ER, XV/282.

⁶¹ S. W. G. – H. H. R., "Vision", *Dictionary of the Bible* (edt. James Hastings), Edinburg 1963, s.1024.

⁶² Bu olayın olduğu zaman, Pavlos'un adı Saul'dür.

⁶³ İşler 9:1-9; 22:6-16; 26:12-18.

⁶⁴ İşler 18:9-11.

⁶⁵ İşler 22:17-21.

Makedonyalı bir adam görmüş ve bu rüyeti, 'Tanrı'nın kendilerden Makedonya'ya gitmelerini istediği' şeklinde yorumlamıştır⁶⁶. Petrus ise karnının acıktığı bir zamanda, vecd halinde, sembolik unsurları ihtiva eden bir rüyet görmüştür:

... Üzerine bir vecd hali geldi; göğün açıldığını, çarşafa benzer koca bir nesnenin indiğini gördü. Bu nesne dört köşesinden yere sarkıtılmıştı. İçinde yeryüzünün tüm dört ayaklı yaratıklarıyla sürüngenleri bulunuyordu. Bir ses ona şöyle buyurdu: 'Kalk, Petrus, kes ve ye!' Ama Petrus, 'Hayır, ya Rab' dedi, 'Çünkü ben hiçbir zaman sıradan ya da kirli sayılan bir şeyi yemedim'. Bunun üzerine ses bir kez daha duyuldu: 'Tanrı'nın arıttığı şeyi sen sıradan sayma'. Bu olay üç kez yinelendi ve o nesne hemen göğe çekildi⁶⁷.

Daha sonraki Yeni Ahit ifadelerinden anlıyoruz ki, bu rüyet vasıtasıyla Petrus'a, Yahudilerin dışında kalan insanlara (Gentiles) da İsa'nın öğretisinin yayılabileceği açıklanmıştır⁶⁸.

Rüyet peygamberlere ya da havarilere özel bir şey değildir. Resüllerin İşleri Kitabı'nda Kornelius adında Kayseriye'de yaşayan ve Allah'tan korkan bir yüzbaşının rüyetinde Tanrı ile konuştuğu ifade edilmiştir. Hananya adındaki dindar bir kişi de rüyet görmüş ve bu rüyette Pavlos'a iletilmek üzere Tanrı'dan mesaj almıştır⁶⁹.

3. Rüya

Yeni Ahit'te ilâhî iletişimin rüya vasıtasıyla da sağlandığını gösteren örnekler bulunmaktadır. Yeni Ahit'te "rüya" kelimesi, altısı Matta'da olmak üzere yedi kez kullanılmıştır⁷⁰. Matta İncili'ndeki ifadeler, İsa'nın babalığı konumundaki Yusuf'un, rüyasında Rabb'in Meleği'nden bazı ilâhî bilgiler aldığı belirtmektedir⁷¹. Resüllerin İşleri Kitabı'nda zikredilen rüya kelimesi ise Tanah'tan yapılan bir alıntıda yer almaktadır⁷². Rüya ile ilgili bu verilerden hareketle, Yeni Ahit'in vahiy anlayışı içinde rüyanın çok az bir öneme sahip olduğunu; rüya ile elde edilen ilâhî bilgilerin çoğunlukla İsa'nın görevlendirilmesinden önce gerçekleştiğini ve İsa'nın rüya yoluyla Tanrı'yla iletişim kurduğuna ilişkin bir Yeni Ahit ifadesinin bulunmadığını söylemek mümkündür.

⁶⁶ İşler 16:9-10.

⁶⁷ İşler 10:9-16.

⁶⁸ İşler 10:28, 34-37, 44-47.

⁶⁹ İşler 9:10-16; 10:1-7.

⁷⁰ "Dream", *Concordance to the Good News Bible*, New York 1983, s. 290.

⁷¹ Matta 1:20; 2:12, 13, 19, 22.

⁷² İşler 2:17.

4. Yaratma, Tabiat Olayları ve Tarihi Olaylar

Yeni Ahit'te yaratmanın ve tabiat olaylarının da vahiy niteliği taşıdığı belirtilmiştir. Pavlos'a göre Tanrı'nın, kendisini insanlara açıklama yollarından biri de tabiattır⁷³. Pavlos'un konu ile ilgili görüşlerini en açık bir şekilde gösteren ifadeler Romalılar'a Mektup'ta şahit olmaktadır:

Kötü tutumlarıyla gerçeğe set çeken insanların tüm tanrı tanımazlığına ve kötülüğüne karşı Tanrı'nın öfkesi gökten açıklanır. Çünkü Tanrı'ya ilişkin ne varsa onlara belirgindir; Tanrı onlara açıklamıştır. O'nun göze görünmeyen nitelikleri - başlangıcı, sonu olmayan gücü ve tanrılığı- dünyanın yaratılmasından bu yana yapılan işlerden anlaşılmalı ve açık açık görülmektedir. Bu sebeple hiçbir özürleri yoktur. Çünkü Tanrı'yu bilmelerine karşın, ne O'nu Tanrı olarak yücelttiler, ne de şükrettiler. Tam tersine, düşüncelerinde boş savlara kapıldılar ve anlayıştan yoksun akılları kapkaranlık oldu⁷⁴.

Pavlos, bu ifadelerinde, dünyanın yaratılması vasıtasıyla Tanrı'nın kendisini insanlara bildirdiğini söylemektedir. Tabiat ezeli değildir, bir başlangıcı vardır. İnsanın, kendisinin ve âlemin sonradan yaratıldığını düşünerek bir yaratıcının varlığı fikrine ulaşması mümkündür⁷⁵.

Pavlos'a göre söz konusu uluslar yaratılış vasıtasıyla Tanrı'nın gerçek bilgisine sahip olmuşlar; ancak yine de O'nu yüceltmemişlerdir. Bu sebeple, yazılı kanunu ihlâl eden Yahudiler gibi, uluslar da bağışlanmayacaktır. Pavlos, önlerinde açıklanmış (vahyedilmiş) duran bir Yaratıcı'yı tanımaktaki kusurları sebebiyle onları suçlamıştır. Tanrı, kendisi hakkında bilinebilecek her şeyi bildirmiştir; çünkü yaratılışından beri dünya Tanrı'nın mükemmelliklerini okuduğumuz bir kitap gibidir. Dünyaya bakan bir kişi, onu yaratanın ihtişamını ve kudretini göremiyor ve dolayısıyla bir yaratıcı fikrine ulaşamıyorsa, Pavlos'a göre bu kişinin affedilmesi mümkün değildir⁷⁶.

Pavlos, vicdanlarının da insanlara Tanrı hakkında bilgi edinme imkanı tanıdığını düşünmektedir; zira insanın, kendisini yönlendiren ve zorlayan vicdanında, Tanrı iradesinin bir vahyi vardır: "Tanrı katında aklanacak olanlar Yasa'yı işitenler değil, Yasa'yı yerine getirenlerdir. Kutsal Yasa'yı bilmeyen uluslar, kendiliklerinden bu Yasa'nın gereklerini yaptıkça, Yasa'dan habersiz olsalar bile kendi

⁷³ McBrien – Chapman, 208; Latourelle, 334.

⁷⁴ Romalılara 1:18-21.

⁷⁵ O'Collins, 35.

⁷⁶ Bkz. Latourelle, 335-336.

*yasalarını koymuş olurlar. Böylelikle Kutsal Yasa'nın gerektirdiklerinin yüreklerinde yazılı olduğunu gösterirler. Vicdanları buna tanıklık eder. Düşünceleri de onları ya suçlar, ya da savunur*⁷⁷.

Yaratılmış olan âlem üzerinde düşünerek elde edilen Tanrı bilgisi, mutlak anlamda bir vahiydir; çünkü âlem, Tanrı'nın, insanı saygıya çağıran bir tezâhürüdür. Pavlos'a göre insanlar şifahî bir vahye muhatap olmasalar bile, Tanrı'nın varlığını bilmek ve O'nu yüceltmek zorundadırlar. Ancak Tanrı, ilâhî tezâhürün bu ilk şeklini açıklamak, teyit etmek ve tamamlamak için kesin ve özel bir kelâmı da insana göndermiştir⁷⁸.

Yuhanna, daha önce açıklanan bazı konularda olduğu gibi, yaratma ve tabiat olaylarının vahiy niteliği taşıması ve bu şekilde elde edilmesi umulan bilginin bağlayıcılığı konusunda da Pavlos'tan farklı düşünmektedir. Yuhanna'ya göre, vahiyle karşılaşmayan insanlar, Tanrı'nın varlığı fikrine ulaşamadıkları veya O'nu yüceltmedikleri için sorumlu tutulmayacaklardır. İnsanların sorumluluğu, İsa'nın mesajını öğrendikten sonra başlamaktadır: *"Eğer gelmemiş ve onlara söylememiş olsaydım, günahları olmazdı; fakat şimdi günahları için özürleri yoktur... Eğer başkasının etmediği işleri onların arasında etmemiş olsaydım, günahları olmazdı; fakat şimdi hem gördüler, hem benden ve Babamdan nefret ettiler"*⁷⁹.

Reform döneminde Luther ve Calvin de tabiattan hareketle Tanrı hakkında bilgi edinmenin imkânı üzerinde durmuşlardır. Luther, Tanrı'nın tabiat vasıtasıyla bilinebileceğini kabul etmektedir; ancak bu şekilde elde edilen bilginin, Kutsal Kitab'ın ışığı ile desteklenip tashih edilmeksizin, yetersiz ve sınırlı olacağı üzerinde ısrar etmektedir. Ona göre bütün insanlar fitrî olarak bir Tanrı fikrine sahiptir. Romalılara Mektup'ta da bu husus açıkça bildirilmiştir⁸⁰. Geçmişte ve günümüzde bütün uluslar arasındaki değişik kült ve dinler, insanların genel bir Tanrı bilgisine sahip olduğunu gösteren delillerdir. Bununla birlikte Luther, Tanrı hakkındaki bilgileri iki kısma ayırmaktadır: Genel ve özel. Bütün insanlar Tanrı hakkında genel bir bilgiye sahiptir; yani Tanrı vardır, göğü ve yeri yaratmıştır, âdildir, günahkârları cezalandıracaktır gibi. Fakat bu insanlar, bizi günahtan ve ölümden kurtarmak, dolayısıyla da kurtuluşumuzu sağlamak için, Tanrı'nın bizim hakkımızdaki niyetini, yapmak istediği şeyleri bilmemektedir. Aslına bakılırsa Tanrı hakkındaki gerçek ve doğru bilgi de zaten 'özel' diye tanımlanan bu

⁷⁷ Romalılara 2:13-15. Ayrıca bkz. İşler 14:15, 17.

⁷⁸ Latourelle, 337-338.

⁷⁹ Yuhanna 15:22, 24.

⁸⁰ Romalılara 1:19-20.

bilgilerdir. Luther Tanrı hakkındaki genel ve özel bilgiyi şu şekilde tasvir etmektedir: Bazen bir insanın yüzü bize aşına gelebilir, fakat ben onu tam anlamıyla tanımıyorum; çünkü onun düşüncelerini bilmiyorum. Bunun gibi, fitrî olarak Tanrı'nın var olduğunu bilen insanlar da, Tanrı'nın neyi isteyip neyi istemediğini bilemezler. Meselâ Yahudiler, Tanrı'nın arzusunun, Musa şeriatının kurallarına uygun olarak Tanrı'ya ibadet edilmesi olduğunu düşünürler. Türkler Kur'an'a uyarlar. Fakat Yahudiler ve Türkler, Pavlos'un Romalılara Mektub'unda da belirttiği gibi⁸¹, yanılmaktadırlar; zira Tanrı'yı neyin memnun edeceğini ve neyin kızdıracağını bilmedikleri için, aslında kendi hayallerine kulluk etmektedirler. İşte bu nedenle tabiat vasıtasıyla veya fitrî olarak elde edilen bilgi, Luther'e göre, mümkün ama yetersiz ve sınırlıdır⁸².

Luther gibi Calvin de, Tanrı hakkındaki tam ve gerçek bilginin, sadece Kutsal Kitap sayesinde elde edilebileceğini düşünmektedir. Bununla birlikte Calvin, insanda fitrî olarak bir Tanrı bilgisinin bulunduğunu ve bu bilginin, Tanrı hakkındaki tam bilginin yolunu hazırladığını düşünmektedir⁸³.

Paul Tillich de tabiatın vahiy niteliği taşıdığını iddia etmektedir. Ona göre tabiatta karşımıza çıkan her şey, kendi içinde bir varlığa sahiptir, onların vahiy niteliği kazanmasının sebebi de işte budur. Taş ile insan arasında, der Tillich, vahyin aracısı olmak bakımından potansiyel olarak hiçbir fark yoktur. Ancak yine de bunlar aracılığıyla alınan vahiyler arasında bir önem ve gerçeklik farkı gözetilmelidir. Tabiatın alınabilecek vahiy vasıtaları, doğal objeler kadar sayısızdır. Okyanus, yıldızlar, bitki ve hayvanlar, insanların bedenleri ve ruhları, vahyin doğal araçlarıdır. Benzer şekilde gökyüzünün hareketleri, gündüz ve gecenin değişimi, gelişim ve çöküş, doğum ve ölüm, doğal afetler, psikosomatik deneyimler gibi sayısız tabii olaylar da vahiy karakteri taşımaktadır⁸⁴.

Tillich'e göre tabiat ve doğal olaylar gibi, tarih, belli gruplar ve bireyler de vahyin bir vasıtası haline gelebilir. Tarih, şayet bir mucize gibi insanı kendinden geçirecek bir tarzda tecrübe edilmiş bir olay ya da olaylar silsilesi ise, vahiy niteliği kazanır. Bu tip deneyimler, herhangi bir ulusun tarihinde meydana gelen yaratıcı veya yıkıcı olaylarla ilişkili olabilir. Böyle bir durumda politik olaylar da ilâhî yardım, yargılama ve vaadin bir tecellisi olarak, dolayısıyla da bir vahiy şeklinde yorumlanabilir. Vahiy niteliği taşıyan tarihî olaylarla

⁸¹ Romalılara 1:21.

⁸² Bkz. McGrath, Alister E., *The Christian Theology Reader*, Oxford 1997, s.55-56.

⁸³ McGrath, *The Christian Theology Reader*, 57.

⁸⁴ Bkz. Tillich, Paul, *Systematic Theology*, Chicago 1951, I/118-120.

şu veya bu şekilde bağlantısı olan kişi ve gruplar da bu durumda vahyin vasıtaları arasına girmektedirler. Bu tip özel tarihî olaylarda bir insanın vahiyle ilgili görevi iki türlü olabilir: Ya vahiy niteliği taşıyan olayların içinde yer alır ya da bu olayların ilâhî yönünü yorumlar. Musa, Davut ve Petrus, hem vahiy halini alacak olan olaylarının içinde yer almışlar, hem de bu olayları yorumlamışlardır. İkinci İşaya olarak tanımlanan kişi ise tarihî olayların yorumcusudur. Misyoner kimliğiyle vahiy niteliği taşıyan tarihî olayların içinde yer alan Pavlos, teolog kimliğiyle bu olayları yorumlayan bir kişi olmaktadır. Bu durumda Pavlos'un her iki eyleminin de vahiy özelliği taşıdığı söylenebilir. Tillich'e göre bu tür bir vahiy, sadece peygamberlere ya da rahiplere özel bir şey değildir. İlahî Ruh'u alan sıradan bir mümin de başka insanlar veya toplum için vahyin vasıtası haline gelebilir⁸⁵.

Tarihin vahiy niteliği taşıdığını iddia eden Alman teolog Wolfhart Pannenberg, vahiy, temelde, umumî ve evrensel olan tarihsel bir olay olarak görmektedir⁸⁶.

Kısaca ifade etmek gerekirse, tabiat, birtakım tarihî olaylar, bu tarihî olaylarda rol alan ve söz konusu olayları yorumlayan kişiler, Hıristiyan teolojisine göre vahyin vasıtaları olarak görülmektedir. Tanrı'nın bu vasıtalarla kendisi hakkında insanlara bilgi verdiği, kendisini açıkladığı düşünülmektedir. Şayet Tanrı bu dünyayı yaratmışsa, âlemin, Tanrı'dan birtakım izler taşıdığı düşünülebilir. Biz bu izlere, Augustine'in iddia ettiği gibi insan aklında, Thomas Aquinas'ın öne sürdüğü gibi âlemin düzeninde ya da yirminci yüzyıl teologlarından Hans Urs von Balthasar ve Jonathan Edwards'ın dediği gibi âlemin güzelliğinde rastlayabiliriz⁸⁷. Calvin'in argümanlarından yararlanırsak, diyebiliriz ki, âlem veya yaratılmış düzen, Tanrı'nın varlığını, tabiatını ve sıfatlarını gösteren bir "tiyatro" ya da "ayna" gibidir⁸⁸. Tabiat aracılığıyla elde edilen bu tür ilâhî bilginin bağlayıcı olup olmadığı ve şifahî vahye muhatap olmamış insanların (gentiles) tabiatın hareketle bir tanrı fikrine ulaşmaları gerekip gerekmediği hususu ise Hıristiyan düşünürler arasında tartışma konusu olmuştur. Ancak tabiat ve bazı tarihî olaylarla verilen ilâhî bilgiyi açıklayıp, bunların dinî önemini vurgulayacak bir şifahî vahiy de sık sık insanlara verildiği düşünülmektedir.

⁸⁵ Tillich, I/120-122.

⁸⁶ Pannenberg'in görüşleri hakkında geniş bilgi için bkz. McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, Cambridge 1994, s.156-157.

⁸⁷ Bkz. McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, 158-159.

⁸⁸ McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, 160.

5. Kur'a

Yahudi Kutsal Kitabı Tanah'ta anlatıldığına göre kâhinler, Tanrı'nın irâdesini tespit etmek için sık sık Urim ve Thummim denilen kur'alara başvurmuşlardır⁸⁹. Urim ve Thummim, kâhinlerin, Tanrı'ya danışmak için kullandıkları kutsal kur'alardır⁹⁰. Urim kelimesi, "bela getirmek" fiilinden türetilmiştir. Şayet soru, basitçe, "Evet-Hayır" şeklinde cevaplandırılacaksa, Urim hayır, Thummim ise evet anlamına gelmekteydi. Urim ve Thummim'in iki yassı taş olduğu da iddia edilmiştir. Buna göre, eğer taşların ikisinin de aynı tarafı gelmişse, Tanrı'dan cevap alındığı kabul ediliyordu⁹¹. Urim ve Thummim'e aynı anda sadece bir soru sorulabilirdi. Urim ve Thummim'e danışmak isteyen kişi baş rahip ile birlikte çadıra girer ve ancak kendisinin duyabileceği bir sesle sorusunu sorardı⁹².

Yeni Ahit'te de benzer bir uygulama ile karşılaşmaktayız. Bilindiği gibi, on iki havariden bir olan Yahuda, İsa'ya ihanet edip onu Yahudilerin eline vermiş⁹³, sonra da vicdan azabıyla gidip kendisini asmıştı⁹⁴. İsa'nın göğe yükseltilmesinin ardından havariler, Yahuda'nın yerine başka birisinin seçilmesi gerektiğine karar vermişler ve bu seçim için kur'aya başvurmuşlardır. On ikinci havarinin seçimi ile ilgili olay, Resüllerin İşleri Kitabı'nda şöyle anlatılmaktadır:

O günlerde yüz yirmi kişi kadar bir cemaat bir arada iken, Petrus kardeşlerinin ortasında kalkıp dedi: ... 'Buna göre, Yahya'nın vaftiz döneminden başlayarak Rab İsa'nın, aramızdan yukarı alındığı güne değin, bizimle birlikte geçirdiği bütün süre boyunca yanımızda bulunmuş olan adamlardan birinin, İsa'nın dirilişine tanıklık etmek üzere bize katılması gerekir'. Böylece iki kişiyi, Barsaba denilen ve Yustus olarak da bilinen Yusuf ile Matiya'yı önerdiler. Sonra şöyle dua ettiler: 'Ya Rab, sen herkesin yüreğini bilirsin. Yahuda'nın, ait olduğu yere gitmek için bıraktığı bu hizmeti ve elçilik görevini üstlenmek üzere bu iki kişiden

⁸⁹ Sayılar 27:21; I.Samuel 14:37-45; 23:9-12; 28:6; 30:7-8

⁹⁰ Brandon, S. G. F., "Urim and Thummim", *A Dictionary of Comparative Religion* (edt. S. G. F. Brandon), London 1970, s.632; Rowley, H. H., *The Faith of Israel*, London 1961, s.28; "Urim and Thummim", *Harper's Bible Dictionary* (edt. Madeleine S. Miller – J. Lane Miller), New York 1973, s.791.

⁹¹ Rowley, 29; Motyer, "Urim and Thummim", *The New Bible Dictionary*, (edt. J. D. Douglas), London 1962, s. 1036.

⁹² Kaplan, Rabbi Aryeh, *Handbook of Jewish Thought*, Jerusalem 1979, s.95.

⁹³ Matta 26:47-55; Markos 14:43-50; Luka 22:47-53; Yuhanna 18:1-10.

⁹⁴ Matta 27:3-5. Resüllerin İşleri Kitabı'nda, Yahuda'nın, İsa'ya ihanet etmesinin karşılığında elde ettiği para ile bir tarla aldığı ve bu tarlada bütün bağırsakları dışarı çıkarılmış olarak ölü bulunduğu belirtilmektedir. Bkz. İşler 1:18-20.

hangisini seçtiğini göster bize'. Ardından bu iki kişiye **kur'a** çektiler; **kur'a** Matiya'ya çıktı. Böylelikle Matiya on bir elçiye katıldı⁹⁵.

Zikredilen bu cümlelerden hareketle kur'anın, Yeni Ahit'te, vahyin vasıtalarından biri olduğu ileri sürülmektedir⁹⁶. Yeni Ahit'te "kur'a"nın sadece bir kez kullanıldığı görülmektedir. Bu olayın, havarilere Kutsal Ruh'un verilmesinden önce gerçekleştiği ve bir daha tekerrür etmediği düşünüldüğünde, Yeni Ahit'te "kur'a"nın, vahyin vasıtaları arasında çok az bir öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

6. Uhrevî (Eskatolojik) Vahiy

Pavlos'un düşünce sisteminde vahiy iki aşamalı bir sürece sahiptir. Birinci aşamada vahiy, saklı olan gizemin tarihsel Mesih vasıtasıyla açıklanmasını⁹⁷ ve Tanrı'nın adaletinin ortaya çıkmasını⁹⁸ içermiştir. Bu vahyi seçilmiş insanlar iman aracılığıyla almışlardır⁹⁹. Pavlos diğer havarilerle birlikte bu vahyi açıklama görevini üstlenmiştir; ancak o, vahyin ikinci aşaması olan uhrevî vahye karşı çok derin bir arzu duymuştur. Çünkü ancak o zaman Rab İsa Mesih'in vahyi tamamlanmış olacaktır¹⁰⁰:

*Tanrı âdil olanı yapacak; size sıkıntı verenlere sıkıntı ile karşılık verecek, sıkıntı çeken sizleri ise bizimle birlikte rahatlatacaktır. Bütün bunlar, Rab İsa ateş alevleri içinde güçlü melekleriyle gökten gelip görüldüğü zaman olacak*¹⁰¹.

İsa tam bir kurtuluşu sağlamak için tekrar gelip görünecektir: "Mesih de nicelelerin günahını taşımak için bir kez sunuldu (kurban edildi). İkinci kezinde, günah sorunu tümünden çözüm bulmuş olarak, Mesih tüm kurtuluşu getirmek için kendisini gözleyenlere görünecek"¹⁰².

İsa vasıtasıyla tarihte gerçekleşmiş olan vahiy ile gelecekte verilecek olan vahiy arasında bir devamlılık vardır¹⁰³. Uhrevî vahiyde

⁹⁵ İşler 1:15-26.

⁹⁶ Nelson, William B., "Revelation", *The Oxford Companion to the Bible*, (edt. By Bruce M. Metzger – Michael D. Coogan), 650; Moule, IV/56.

⁹⁷ Romalılara 16:25.

⁹⁸ Romalılara 3:21.

⁹⁹ Jensen, XII/438.

¹⁰⁰ Latourelle, 66.

¹⁰¹ II.Sel. 1:6-8; I.Kor. 1:7; Titus 2:13.

¹⁰² İbranilere 9:28.

¹⁰³ O'Collins, 42.

herkes vahye muhatap olacaktır¹⁰⁴; çünkü bu vahiy, vahyin son aşaması, en güzel ve mükemmel şeklidir:

*Şimdi aynada bir bilmece görür gibi görüyoruz; ama o zaman yüz yüze göreceğiz. Şimdi kısıtlı olarak biliyorum; ama Tanrı'nın beni tam olarak bildiği gibi, o zaman ben de tam olarak bileceğim*¹⁰⁵.

Uhrevî vahiy beklentisi ve bu vahyin diğeriyle karşılaştırılması, Pavlos'un mektuplarının temel özelliklerinden birisidir¹⁰⁶.

7. İsa Mesih Vasıtasıyla Gelen Vahiy

Hıristiyan teolojisine göre, Hz. Âdem'le başlayan Tanrı-insan iletişiminin zirve noktası İsa Mesih'tir. Hıristiyanlığa göre vahyin, en mükemmel, en son ve evrensel olabilmesi için, dilin sınırlarını aşması ve yaşayan bir realite olması gerekmektedir. Yuhanna "Kelâm insan olup aramızda yaşadı"¹⁰⁷ derken, aslında, bu şartların gerçekleştiğini belirtmektedir. Tarihçiler, peygamberler, şairler, mezmur yazarları, Tanrı'nın elçileridir. Bu kişiler, vahyi insanlara ulaştırmışlar; ancak insanları vahiyle karşılaştıramamışlardır. Vahiy ile insan arasındaki doğrudan karşılaşma İsa Mesih'te olmuştur. Tanrı, kendisini insana İsa'da göstermiştir¹⁰⁸. Nitekim Yuhanna İsa'nın şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Beni görmüş olan, Baba'yı görmüştür"¹⁰⁹. "Yol da, gerçek de, yaşam da Ben'im. Ben aracı olmadıkça kimse Baba'ya gelemes. Eğer beni tanımış olsaydınız, Babam'ı da tanırdınız. Artık O'nu biliyorsunuz, hem de gördünüz"¹¹⁰.

İsa Mesih'te gerçekleşen vahyin üstünlüğüne inananlardan biri olan Pavlos, İbraniler'e Mektup'ta Eski ve Yeni Ahit vahiy anlayışlarını karşılaştırmaktadır. İbraniler'e Mektup, Mesih'in mükemmelliğini ve üstünlüğünü göstermek amacıyla Yahudi-Hıristiyanlara (Judeo-Christians) gönderilmiştir¹¹¹. İbraniler'e Mektup'ta ısrarla üzerinde durulan iki önemli konu vardır: Eski ve Yeni Ahit'in vahiy telakkileri arasındaki farklar ve Yeni Ahit'in üstünlüğü.

¹⁰⁴ Jensen, XII/438.

¹⁰⁵ I.Kor. 13:12.

¹⁰⁶ Latourelle, 66.

¹⁰⁷ Yuhanna 1:14.

¹⁰⁸ Lewis, Edwin, "Revelation", *Harper's Bible Dictionary*, 614.

¹⁰⁹ Yuhanna 14:9.

¹¹⁰ Yuhanna 14:6-7.

¹¹¹ Latourelle, 67.

a) Farklar

İbraniler'e Mektub'un ilk cümlesinden itibaren Eski ve Yeni Ahit vahyi arasındaki farklara işaret edilmiştir:

Tanrı eski zamanlarda peygamberler aracılığıyla birçok kez ve çeşitli yollardan atalarımıza seslendi. Bu son çağda da her şeyin mirasçısı olarak belirlediği ve aracılığıyla evreni yarattığı kendi Oğlu'yla bize seslenmiştir¹¹².

Zaman Farkı

Pavlos, İbraniler'e Mektup'ta, İsa'dan önceki vahyin zamanı ile İsa vasıtasıyla gelen vahyin zamanı arasında bir ayırım gözetmiştir.

Şekil ve Üslûp Farkı

Eski Ahit'te vahiy bir silsile halinde ve parça parça gerçekleşmiştir. Yeni Ahit'te ise Oğul'un sözü bir bütündür. Eski Ahit'te vaat, emir, tehdit, teofani, söz, rüya ve rüyeti içeren vahiy, Yeni Ahit'te Oğul'un şahsında bir birliğe kavuşmuştur¹¹³.

Vahyi Alan Kişilerde Değişiklik

Eski Ahit'te Tanrı seçilmiş kişilerle yani İsrailoğulları'yla konuşmuştur. Vahiy İsrailoğulları'na ait bir özelliktir. Yeni Ahit'te ise vahiy belli bir gruba ait değildir; Tanrı, Mesih'in İncili vasıtasıyla bütün insanlarla konuşmuştur.

Vahye Aracılık Eden Kişilerde Değişiklik

Eski Ahit'te peygamberlerin yanı sıra, Tanrı'nın insanları yönlendirmek için kullandığı kişiler vahiy alırken, Yeni Ahit'te Mesih vahyin yegâne vasıtasıdır¹¹⁴: "Hiçbir vakit, hiç kimse Tanrı'yu görmedi. Ancak Baba'nın bağrında olan biricik Oğul O'nu bildirdi"¹¹⁵.

b) Yeni Ahit'teki Vahyin Üstünlüğü

Melekler aracılığıyla bildirilmiş olan söz geçerli olduysa, her suç ve her söz dinlemezlik hak ettiği karşılığı aldıysa, bu kadar büyük kurtuluşu görmezlikten gelirse nasıl kurtulabiliriz? Başlangıçta Rab tarafından bildirilen bu kurtuluş, Rab'bi dinlemiş olanlarca bize doğrulandı¹¹⁶.

Pavlos'a göre Eski Ahit, meleklerin aracılığıyla vahyedilmiş sözlerdir; buna karşın Yeni Ahit, Tanrı tarafından bildirilmiş bir

¹¹² İbranilere 1:1.

¹¹³ Latourelle, 68.

¹¹⁴ Latourelle, 68.

¹¹⁵ Yuhanna 1:18.

¹¹⁶ İbranilere 2:2-3.

kurtuluştur. Mesih, bir “söz”den daha fazlasını, kendisinin açıkladığı kurtuluşu insanlara sunmuştur. Buna göre Yeni Ahit’teki vahiy, Mesih’in bildirdiği kurtuluş kelâmıdır¹¹⁷.

İbraniler’e Mektup’ta ifade edildiğine göre Eski Ahit vahyi, dağ, ateş, karanlık, fırtına gibi kozmik öğelere bağlı iken, yeni vahiy gökten ve göksel bir aracı ile insana ulaşmıştır:

Sizler, dokunulabilen ve alev alev yanan dağa, karanlık, koyu karanlık ve kasırgaya, çağrı borazanının gürlemesine ve tanrısal sözleri ileten sese yaklaşmış değilsiniz. O sesi işitenler, kendilerine bir sözcük daha söylenmesin diye yalvardılar... Oysa sizler herkesin yargıcı olan Tanrı’ya, yetkinliğe erdirilmiş doğru kişilerin ruhlarına, yeni antlaşmanın aracısı olan İsa’ya ve Habıl’in kanından daha üstün bir anlam ifade eden serpmelik kanına yaklaştınız. Bunları söyleyeni reddetmemeye dikkat edin. Çünkü onlar yeryüzünde kendilerini uyararı reddettiklerinde nasıl kurtulamadıysa, göklerden bizi uyarandan yüz çevirirsek, bizim kurtulamayacağımız daha da kesindir... Böylece sarsılmaz bir egemenliğe kavuştuğumuza göre minnettar olalım¹¹⁸.

Pavlos, yeni vahyin üstünlüğünü belirtmekle yetinmemiş; Eski Ahit’in yararsız ve geçersiz olduğunu da iddia etmiştir: “Önceki buyruk zayıflığı ve yararsızlığı nedeniyle geçersiz kılındı. Çünkü Yasa hiçbir şeyi yetkinleştiremedi. Bunun yerine, aracılığıyla Tanrı’ya yaklaştığımız daha sağlam bir ümit verildi¹¹⁹. Pavlos’a göre eski vahyin içeriği harflerle ilgilidir ve insanı helake sürüklemiştir; yeni vahiy ise ruh ile ilgilidir ve insana yaşam vermiştir¹²⁰. Pavlos, öne sürdüğü bu gerekçelerden dolayı, İsa vasıtasıyla gerçekleşen yeni vahyin, öncekilerden daha üstün ve değerli olduğunu düşünmüştür.

Burada son olarak belirtmeliyiz ki Pavlos gibi Luther de Eski ve Yeni Ahit’in öz itibarıyla birbirinden farklı olduğunu kabul etmektedir; buna karşın Reform’un diğer önemli şahsiyeti olan Calvin ise, Eski ve Yeni Ahit arasında bir farklılığın değil, sürekliliğin bulunduğunu ve mahiyet itibarıyla ikisinin de aynı olduğunu öne sürmektedir¹²¹.

D. Vahiy Alan Kişiler

Yeni Ahit’te hiç şüphe yok ki üzerinde en çok durulan konu, İsa Mesih aracılığıyla insanlara ulaşan vahiydir. İsa’yı, kimi zaman

¹¹⁷ Latourelle, 69.

¹¹⁸ İbranilere 12:18-29.

¹¹⁹ İbranilere 7:18-19, 21-28; 8:13; 10:1-4.

¹²⁰ II.Kor. 3:6.

¹²¹ Bkz. McGrath, *The Christian Theology Reader*, 58.

vahyi ileten bir peygamber, kimi zaman vahyin kaynağı olan Tanrı, kimi zaman da vahyin konusu olarak görmekteyiz. Ancak hemen belirtilmelidir ki Yeni Ahit'te vahiy sadece İsa ile sınırlandırılmış bir şey de değildir. Yeni Ahit'in sayfaları arasında havarilerin, Meryem'in, Zekeriya'nın ve hatta bazı çobanların bile vahye muhatap olduklarını görebiliyoruz.

1. Havariler ve Vahiy

Havariler, ilâhî Kelâm'ı yaymaları ve kudretli işler göstermeleri için İsa tarafından seçilmiştir¹²². İsa'nın, *“Sizlere karanlıkta söylediğimi aydınlıkta bildirin, kulağınıza fısıldananı damlardan yayın”*¹²³ diye emrettiği havariler, İncil'i yaymak için pek çok seyahatler yapmışlardır¹²⁴. İsa, havarileri gönderirken, tutuklanacaklarını da haber vermiş ve böyle bir durumda nasıl konuşacaklarını Baba'nın Ruhunun kendilerine bildireceğini söylemiştir¹²⁵.

İsa vaazlarında daima simgesel bir anlatımı tercih etmiş¹²⁶; mesellerin anlamını ise sadece havarilerine açıklamıştır: *“Bunlara benzer daha bir sürü simgesel öyküyle onlara kavrayabilecekleri kadar Kutsal Söz'ü anlattı. Simge kullanmadan bir şey anlatmadı. Ama öğrencilerine özel olarak her şeyi açıkladı”*¹²⁷.

Sinoptik İnciller'de anlatılan başka bir rivayette ise, simgesel öykünün anlamını soran havarilere İsa, *“Tanrı hükümrânlığına ilişkin gizleri bilmek sizlere verilmiştir. Geri kalanlara ise simgesel öykülerle anlatılmaktadır. Öyle ki, bakarken görmesinler, işitirken anlamasınlar”* şeklinde cevap vermiştir¹²⁸.

Gerek tutuklandıklarında Kutsal Ruh'un kendilerine ne söyleyeceklerini hatırlatacağı vaadi, gerekse İsa'nın, simgelerin anlamını sadece öğrencilerine açıklaması, havarilerin vahiy ile ilgili ayrıcalıklı yerine işaret etmektedir. Bu sebeple İncillerde havarileri kabul edenin İsa'yı, İsa'yı kabul edenin de Baba'yı kabul edeceği belirtilmiştir¹²⁹. Ancak Sinoptik gelenek bize, havarilerin özel konumu ile ilgili başka bilgiler de sunmaktadır. Luka'da anlatıldığına

¹²² Markos 3:13-19; Matta 10:1-14; Luka 6:12-16.

¹²³ Matta 10:27. Ayrıca bkz. Matta 10:5; Markos 6:7; 16:15, 20; Luka 9:1-2.

¹²⁴ Markos 6:12; Luka 9:1-2.

¹²⁵ Matta 10:19-20. Markos 13:11 ve Luka 12:11-12'de Kutsal Ruh'un; Luka 21:14-15'te ise İsa'nın, havarilere ne söyleyeceklerini bildireceği belirtilmektedir.

¹²⁶ Matta 13:3, 34; Markos 4:33.

¹²⁷ Markos 4:33-34; Matta 13:34.

¹²⁸ Luka 8:9-10; Matta 13:10-17; Markos 4:10-12.

¹²⁹ Matta 10:40.

göre İsa, dirildikten sonra, Kutsal Yazılar'ı kavramaları için havarilere anlayış vermiş ve yüceden gelecek bir güçle kuşatılacaklarını vaat etmiştir¹³⁰.

Matta'nın ifadesine göre ise İsa, öğrencilerine kim olduğunu sormuş, Simon Petrus, "Sen Mesih'sin, diri olan Tanrı'nın Oğlu'sun" karşılığını vermiştir. Bunun üzerine İsa, "Mutlusun ey Yunus oğlu Simon, çünkü bunu sana esinleyen insani bir kaynak değil, göklerdeki Babam'dır"¹³¹ diyerek Petrus'un, vahye mazhar olduğunu ifade etmiştir¹³².

Petrus, Yakup ve Yuhanna adlı havarilerin bir rüyet gördükleri ve bu rüyette İsa, Musa ve İlyas'ın birbirleri ile konuştuğu da Sinoptik İnciller'de anlatılmıştır. Söz konusu üç havari, rüyetin sonunda buluttan gelen, "Sevgili Oğlum budur; O'ndan hoşnudum. O'nu dinle" şeklinde bir ses de duymuştur¹³³.

Verilen bilgilerden de anlaşılabilir gibi, havariler, hem Sinoptik İnciller'de İsa'nın öğretilerine indirgenen vahyi duyup görmüşler, hem de kendileri ilâhî vahyin muhatabı olmuşlardır. Bu sebeple İsa, havarilerin, peygamberlerden ve sâlih kişilerden üstün olduklarını belirtmekten çekinmemiştir: "Gördüklerinizi gören gözler ne mutlu! Nice peygamberler ve krallar¹³⁴ gördüklerinizi görmek istediler, ama göremediler. Duyduklarınızı duymak istediler, ama duymadılar"¹³⁵.

2. Vahiy Alan Diğer Kişiler

Sinoptik İnciller'de, İsa ve havarilerin dışında kalan bazı kişilere de vahiy geldiğinden söz edilmiştir¹³⁶. Matta'ya göre, Tanrı'nın Meleği, Meryem'in nişanlısı olan Yusuf'a rüyada ilâhî mesajlar ulaştırmıştır¹³⁷. Luka, Tanrı'nın Meleği'nin Zekeriya'ya görünüp onunla konuştuğunu ifade etmiştir:

Kendi sınıfı görev yaptığı döneme, Zekeriya Tanrı önünde rahiplik etmekteydi. Rahiplik töresi uyarınca, Rabb'in tapınağına girip buhur sunma kur'ası ona düştü. Buhur yakıldığı sırada tüm halk

¹³⁰ Luka 24: 45, 48-49.

¹³¹ Matta 16:13-20. Krş. Markos 8:27-30; Luka 9:18-21.

¹³² Moule, IV/56.

¹³³ Matta 17:1-8; Markos 9:2-9; Luka 9:28-39. Luka'da, Matta ve Markos'a göre bu olayın gerçekleştiği günün farklı olduğu göze çarpmaktadır. Krş. Luka 9:28; Matta 17:1; Markos 9:2.

¹³⁴ Matta'ya göre sâlih kişiler. Bkz. Matta 13:17.

¹³⁵ Luka 10:23-24; Matta 13:17.

¹³⁶ Moule, IV/56.

¹³⁷ Matta 1:20; 2:13, 19, 20, 22.

topluluğu dışarıda dua ediyordu. Tanrı'nın bir meleği buhur sunağının sağında durarak Zekeriya'ya göründü. Meleği görünce Zekeriya sarsıldı, korkudan içi titredi. Ama melek, 'Korkma, Zekeriya' dedi, 'Çünkü duan işitildi. Eşin Elizabet sana bir oğul doğuracak, adını Yahya koyacaksın'... Zekeriya meleğe sordu: 'Bunu nasıl bileceğim? Kendim yaşlı bir adamım, eşim de yaşlandı'. Melek, 'Ben Tanrı'nın katında duran Cebrail'im' diye yanıtladı, 'Sana bunu söylemeye ve Sevindirici Haber'i müjdelemeye gönderildim'...¹³⁸.

Cebrail Meryem'e İsa adında bir çocuğu olacağını müjdelemiştir¹³⁹. Zekeriya, Kutsal Ruh ile dolup peygamberlik yapmıştır¹⁴⁰. Simeon adlı dindar bir kişiye ise Mesih'i görmeden ölmeyeceği bildirilmiştir¹⁴¹. Yahya kendisine gelen ilâhî sözleri yaymak için çevresindeki bölgeleri dolaşmıştır¹⁴². İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra, mezarına gelen kadınların bir melek ile karşılaştıkları ve bu meleğin kadınlarla konuştuğu da Sinoptik İnciller'de belirtilmiştir¹⁴³.

Yeni Ahit'teki ifadelerle göre vahiy, sadece Yahya, Meryem, Zekeriya gibi Hıristiyan teolojisi içinde önemli yeri olan kişilere gelmemiştir. Luka'da çobanların da vahiy ile muhatap oldukları açıklanmıştır:

Bu bölgede (Beytlehem'de) gece kırdan nöbetleşerek sürülerini gözleyen çobanlar vardı. Rabb'in meleği onlara göründü ve Rabb'in görkemi çevrelerinde parladı. Büyük bir korkuyla sarsıldılar. Melek onlara, 'Korkmayın' dedi, 'İşte size tüm insanlığı ilgilendiren çok Sevindirici Haber'i müjdeliyorum. Çünkü bugün size Davud'un Kenti'nde bir kurtarıcı doğdu. O Rab olan Mesih'tir. İşte size belirtisi: Hayvan yemliğinde yatan, kundağa sarı bir bebek bulacaksınız'. O anda, Tanrı'yı öven göksel bir topluluk, meleğin yanında belirip şöyle dedi: 'En yücelerdeki Tanrı'ya yücelik, yeryüzünde O'nu hoşnut eden insanlara esenlik olsun!'...Çobanlar kendilerine açıklandığı gibi, duydukları, gördükleri her şey için Tanrı'yı yüceltip överek geri döndüler¹⁴⁴.

¹³⁸ Luka 1:11-22.

¹³⁹ Luka 1:26-38.

¹⁴⁰ Luka 1:66-67.

¹⁴¹ Luka 2:25-27.

¹⁴² Luka 3:2-3.

¹⁴³ Matta 28:1-7; Markos 16:1-7; Luka 24:1-7. Ayrıca bkz. Yuhanna 20:11-13.

¹⁴⁴ Luka 2:8-20.

Görüldüğü gibi, Sinoptik gelenekte değişik kişilerin vahiy tecrübesi yaşadığı kabul edilmiştir. Bu tecrübelerin ortak noktası ise, vahyin içeriğinin İsa ile ilgili olmasıdır.

E. Hıristiyan Vahiy Anlayışında Dönemsel Gelişmeler

Hıristiyan teolojisine göre İsa, ardında herhangi bir kitap bırakmamıştır. Tanrı, önceki dönemlerden farklı olarak, insanlarla birtakım sözler iletmek suretiyle iletişim kurmamıştır. Tanrı Kelamı insan kimliğine bürünmüş ve İsa Mesih olarak ortaya çıkmıştır. Böylece vahiy yaşayan bir gerçeklik haline gelmiştir. Burada karşımıza şöyle bir soru çıkmaktadır: Şu anda Hıristiyanların elinde bulunan kitapları, İsa yazmadığına ya da yazdırmadığına göre, bu kitaplar otantikliğini ve bağlayıcılığını nasıl kazanmışlardır? Dört İncil'in mevcudiyeti, Hıristiyanlar için neden bir sorun oluşturmamaktadır? Bu soruların cevabını Hıristiyanlık'taki ilhâm anlayışında bulmaktayız.

İngilizce'de ilhâmı ifade etmek için kullanılan "inspiration" kelimesi, Latince "nefes vermek" anlamına gelen "inspirare" fiilinden türetilmiştir¹⁴⁵. İlhâm (esin), terim olarak, Tanrı'nın Ruhu'nun (veya Kutsal Ruh'un), vahye aracılık etmek için seçilen kişilerin düşünce ve kalplerinde yaptığı etki manasındadır¹⁴⁶.

"İlhâm etmek" ifadesi Yeni Ahit'te sadece bir kez görülmektedir: "*Kutsal Yazılar'ın tümü Tanrı esinidir*"¹⁴⁷. Buna göre Pavlos, Kutsal Metinleri, Tanrı'nın Ruhu'nun gücü ve rehberliği altındaki insanların yazıları olarak kabul etmektedir.

Hıristiyanlar Kutsal Kitap'ın ilhâm edilmiş Tanrı Sözü olduğuna inanmaktadırlar. Onlara göre Kutsal Yazılar, Ruh tarafından ilhâm edilmiştir; bu sebeple söz konusu kitapların asıl yazarı Tanrı'dır. İnsanlar ise, Tanrı'nın, yazma işinde kullandığı vasıtalar¹⁴⁸.

Kutsal Metinler'in ilhâmı konusu, on dokuzuncu yüzyılda metin tenkidi usûlünün gelişimine kadar ciddi olarak ele alınmamıştır. Bu yüzyıla kadar genel temayül, Kutsal Kitap'ın ilâhî karakteri üzerinde durup insanî yönünü en az seviyeye indirmek yönünde olmuştur. Bu düşünce, Hıristiyanları, literal (lafzî, kelimesi kelimesine, harfi harfine) ilhâm görüşüne sevk etmiştir. Literal ilhâm fikrine göre Kutsal Kitap'taki bütün sözler, Tanrı tarafından dikte

¹⁴⁵ Blair, Edward P., *Bible Handbook*, Nashville 1983, s.472

¹⁴⁶ Lewis, Edwin, "Inspiration" *Harper's Bible Dictionary*, 281.

¹⁴⁷ II.Tim. 3:16.

¹⁴⁸ Bkz. McGrath , *The Christian Theology Reader*,74; Tanyu, Hikmet, "Ahd-i Cedid", *DİA*, I/506.

ettirilmiştir ve yazar, otomatik olarak kayıt yapan bir makine olmaktan başka bir şey değildir¹⁴⁹. Augustine, Kutsal Kitap yazarını Tanrı'nın kâtibi olarak görmüştür¹⁵⁰. Literal ilhâm Yahudilik'te ve Hıristiyanlık'ta, uzun süre devam eden bir dogmadır. Kutsal Kitap'ta hiçbir hata ve çelişkinin olamayacağını iddia eden bu görüşün, günümüzde de savunucuları bulunmaktadır. Bu görüşü savunanlardan birisi de Archibald Alexander Hodge'dur. Hodge'a göre Kutsal Kitap'ın ilhâmı, yazara, sadece düşüncelerin ilhâm edilmesini değil, kullanacağı kelimelerin de ilhâm edilmesini ifade etmektedir. Dolayısıyla Kutsal Kitap'taki düşünceler kadar kelimeler de Tanrı'nın bize göndermiş olduğu vahyidir¹⁵¹. Literal ilhâm düşüncesini Ortaçağ'ın en önemli Hıristiyan teolog ve filozoflarından biri olan Thomas Aquinas çok güzel bir şekilde özetlemektedir: "Tanrı'nın kelâmına inanmak, Kelâm'da hata olabileceği ihtimalini ortadan kaldırır"¹⁵².

Ancak hem Tanah'ın hem de Yeni Ahit'in muhtevası literal ilhâm görüşünü destekler nitelikte değildir. Tevrat'ın ilk kaynakları sonraki yazarlar tarafından yeni amaçlara uygun olarak yorumlanmıştır. Meselâ, Birinci ve İkinci Tarihler; Birinci ve İkinci Samuel ile Birinci ve İkinci Krallar'ın yeniden uyarlanmış şeklidir. Matta, Markos'un rivayetlerini almış, onun üslubunu geliştirmiş ve kendi teolojisini kitabına koymuştur. Kutsal Kitap'taki tarihî tutarsızlar da literal ilhâm düşüncesine imkân vermemektedir. Yeni Ahit'te, İsa'nın, çarمیha gerilmesinden önceki son yemeğini, bir yerde Fısıh Bayramı'nda¹⁵³, başka bir yerde ise Fısıh Bayramı'ndan bir gün önce¹⁵⁴ yediği ifade edilmiştir. Yine Yeni Ahit'te bir yerde İsa'nın, dinî görevinin başlangıcında mabedi temizlediği açıklanırken¹⁵⁵, başka bir yerde dinî görevinin sonunda temizlediği zikredilmektedir¹⁵⁶. Markos'a göre İsa, zengin bir adama, "Beni niçin 'iyi' diye çağırıyorsun?" şeklinde hitap etmiş¹⁵⁷; buna karşın

¹⁴⁹ Charlier, Dom Celestin, *The Christian Approach to the Bible*, London 1958, s.208.

¹⁵⁰ Myers, Allen C. (edt.), "Inspiration", *The Eerdmans Bible Dictionary*, Michigan 1975, s.524.

¹⁵¹ Bkz. McGrath, *The Christian Theology Reader*, 65-67.

¹⁵² Bkz. Gilson, Étienne., *Tanrı ve Felsefe*, (çev. Prof. Dr. Mehmet Aydın), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1986, s.10.

¹⁵³ Markos 14:12-16.

¹⁵⁴ Yuhanna 12:28; 19:14.

¹⁵⁵ Yuhanna 2:13-22.

¹⁵⁶ Markos 11:15-18.

¹⁵⁷ Markos, 10:18.

Matta'da, "Bana niçin iyilik hakkında soruyorsun?" demiştir¹⁵⁸. Tanah'ta ise, II.Samuel'in yazarı, Davud'a, Yahuda ve İsrail'de sayım yapmasını söyleyenin Tanrı olduğunu bildirirken¹⁵⁹, I.Tarihler'in yazarı, Davud'a bu emri Şeytan'ın verdiği kanaatindedir¹⁶⁰. Kutsal Kitap'ta görülen bu çeşit problemleri ve tutarsızlıkları çoğaltmak mümkündür. Buradan hareketle, Kutsal Kitap'ta literal ilhâm düşüncesinin hâkim olmadığını söyleyebiliriz.

Literal ilhâm düşüncesinin on dokuzuncu yüzyılda sarsılmasının ardından, Hıristiyan teolojisi, Kutsal Kitap'ın beşerî yönü üzerinde de durmaya başlamıştır. Bu yeni anlayışa göre Kutsal Kitap hem ilâhî hem de beşerîdir; ilâhî olmasına rağmen beşerî, beşerîliği aracılığıyla ilâhîdir. Bu iki unsur, ne birbiriyle karışmakta ne de birbirinden ayrılmaktadır¹⁶¹. Tanrı Kutsal Yazılar'ın yegâne yazarı değildir. Kutsal Kitap'ın şekil ve yapısı yazarların eseridir; çünkü Kutsal Ruh, yazarlara, hazır sözleri ve ifade kalıplarını nakletmemektedir. İlhâmın, muhataba bir şey dikte ettirmek şeklinde anlaşılması ve yazarların da aldığı bilgileri otomatik olarak yazdığının düşünülmesi yanlıştır¹⁶².

İlhâmın gerçekleşmesi mucizevî bir yolla olmamıştır; zira Tanrı, yazarın etkinliğine herhangi bir müdahalede bulunmamaktadır. Kutsal metin yazarları, diğer yazarlar gibi, yazılarına kendi tesirlerini bırakmışlardır. Hatta bu yazarlar genel olarak ilhâm aldıklarının bile farkında değildir¹⁶³. Bu sebeple ilhâm insanın normal etkinliğini ortadan kaldıran ilâhî bir fiil olarak düşünülmemelidir.

İlhâm, Kutsal Ruh'un insan düşüncesi ve iradesi üzerindeki doğrudan etkisidir. Ruh'un bu etkisi yazara bütün yapacaklarını bildirmekte ve onun eksikliklerini gidermektedir. Ruh'un ilhâmı, yazarın yaptığı işi gölgede bırakmadan onu idare eden aşkın prensiptir. Böylece yazar, kendi özgür iradesiyle, Tanrı'nın isteklerine yanlısız olarak uymaktadır.

İlhâm vesilesiyle Tanrı, yazarın yaptığı işin sorumluluğunu üzerine almış ve metnin gerçek yazarı olmuştur. Yazarın sorumluluğu ise iptal edilmiş değildir; sadece yaptığı iş ilâhî bir alana çekilmiş ve yeni bir önem kazanmıştır. Buradan hareketle şöyle bir sonuca ulaşabiliriz: Şayet Tanrı Kutsal Kitap'ın gerçek yazarı ise, bu yazılarda herhangi bir yanlıs bulunmamalıdır. Ancak

¹⁵⁸ Matta 19:17.

¹⁵⁹ II.Samuel 24:1.

¹⁶⁰ I.Tarihler 21:1.

¹⁶¹ Charlier, 218.

¹⁶² Tanyu, 507; Packer, J. I., "Inspiration", *The New Bible Dictionary*, 566.

¹⁶³ Alanso-Shökel, Luis, "Inspiration", *Encyclopedia of Theology*, 722.

Kutsal Kitap'ta ezeli ve ebedî hakikat beşerî ifadelerle açıklanmış ve zorunlu olarak dilin eksiklikleri ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca Kutsal Kitap ifadeleri, tarihsel ve kültürel şartların etkisi altında dile getirilmiştir. Kutsal Kitap değerlendirilirken bu gerçek göz önünde bulundurulmalıdır. Augustine bu konuda şöyle bir ölçü koymaktadır: “Harflerin ve hecelerin maddî (zâhiri) anlamları değil, bunların gösterdikleri hakikat önemlidir”¹⁶⁴.

Hıristiyan teolojisinin bu sorunun çözümü için başvurduğu diğer bir yöntem ise, ilhâmı, insanın elindeki bir müzik aletine benzetmek olmuştur. Müzik aleti, dışındaki bir varlık tarafından kendisine hayat verilmeye kadar ölü gibidir. Müzisyen ise bu aletin yardımı olmadan kendisini ifade edemez. İfadenin güzelliği ve tarzı müzisyenin kullandığı aletin niteliğine göre değişmekle birlikte, iyi bir yetenek basit bir kemandan bile hârikulâde sesler çıkartabilir. Bunun gibi ilhâm alan yazar da ilâhî bir müzisyenin aletidir ve bu alet Tanrı'nın çaldığı bir müziği dinlemek için gereklidir¹⁶⁵.

İlhâm sayesinde Kutsal Kitap ilâhî bir mertebeye yükseltilmektedir. Bazı Hıristiyan teologlar, ilhâm ile vahiy arasındaki ayrımı şu şekilde açıklamaktadırlar: Vahiy, Tanrı'nın, başkalarının bilmesine imkan olmayan şeyleri seçilmiş insanlara bildirmesi sürecidir. İlhâm ise, vahiy alan kişilerin, görüp duydukları şeyleri, gerek sözlü gerekse yazılı olarak başkalarına aktarırken Tanrı tarafından korunmaları anlamına gelmektedir¹⁶⁶. Dolayısıyla ilhâmın, vahyin diğer insanlara ve nesillere nakledilmesi süreciyle ilgili olduğunu söylemek mümkündür; çünkü peygamberlerin vaazları şifahî vahiy (spoken revelation), ilhâm edilmiş Kutsal Metinler ise yazılı vahiy (written revelation) olarak görülmüştür. Hatta bazen “Kutsal Kitabın tamamı ilhâm edilmiştir; ancak pek çok bölümü herhangi bir vahiy içermez” şeklinde iddialar da dile getirilmiştir¹⁶⁷. Hıristiyan teolojisinde vahiy ile ilhâm arasında gözetilen diğer bir fark da, vahyin Oğul, ilhâmın ise Kutsal Ruh ile ilişkili görülmesidir. Ancak hem ilhâmın hem de vahyin konusu; Tanrı'nın, seçilmiş ve sorumlu insanlara kendisini açıklayıp onlarla konuşmasıdır. Bu nedenle ilhâm ve vahiy, Kutsal Kitap'ın ilâhî tabiatında birbirini tamamlayan paralel iki kavramdır¹⁶⁸.

Bazı Hıristiyan teologlara (özellikle Roma Katolikleri'ne) göre ilhâmın, sadece Kutsal Kitap yazarlarına hasredilmesi doğru değildir.

¹⁶⁴ Bkz. Charlier, 210-216; McGrath, *The Christian Theology Reader*, 75

¹⁶⁵ Charlier, 218-219.

¹⁶⁶ Blair, 473.

¹⁶⁷ Bkz. Moran, Gabriel, *Theology of Revelation*, London 1966, s.102.

¹⁶⁸ Charlier, 207-208; Blair, 473.

Kitab'ın oluşumuna katkıda bulunan herkes ilhâmın kapsamına alınmalıdır. İlhâm, İsrail ulusuna ve Kilise'ye yönelik ilâhî bir mevhibedir. Yahudi ve Hıristiyan toplum, "Tanrı'nın, Kutsal Kitap ile ilgili bilgileri, yazıya geçirilinceye kadar yaşatmak için seçtiği kişiler" olarak nitelendirilmektedir. Toplumun her bir üyesi vahyin alınmasına, nakledilmesine ve içeriğinin zenginleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Kutsal Kitap'ı yazanlar toplumun temsilcileri olduğuna göre, Kutsal Yazılar'ın gerçek yazarının toplum olarak gösterilmesi mümkündür¹⁶⁹. Burada vahiy ve Kutsal Kitap ile ilgili çok önemli bir soru karşımıza çıkmaktadır: "Kutsal Kitap'ın tamamı, Tanrı'nın Kelamı mıdır?". Hıristiyan Kutsal Kitabı'na göre ne İsa ne de Yeni Ahit yazarları, Kutsal Kitap'ı Tanrı Sözü ile özdeşleştirmişlerdir. Onlar, Kutsal Yazılar'ı en yüce bir mevkiye koymalarına rağmen¹⁷⁰, Tanrı'nın iradesini ve Kelamı'nı, Kutsal Kitap'ın somut ifadeleri ile eşit kabul etmemişlerdir.

Kutsal Metinler, vahyin ve vahyin sonuçlarının bir kayıdır. Kutsal Kitap'ta bulunan her şey vahiy değildir. Kutsal Yazılar, vahiy tecrübesini veya belirli insanların Tanrı anlayışını anlatmaktadır. İlhâm ile vahiy arasında çok yakın bir ilişki vardır. İlhâm alan insanlar, Tanrı'ya yaklaştıklarını hissetmektedir. Bu tecrübe onları, bir şeyler yapmaya sevk etmektedir. İlhâm alan kişilerin yaptıkları ve yazdıkları ile vahiy arasında tam bir eşitliğin olduğu zannedilmemelidir. İlhâm alanlar, sık sık, vahye uygun olmayan bir şekilde davranmakta ve yazmaktadırlar; çünkü bu kişiler, ilhâm kadar, kendilerini çevreleyen şartların ve kendi anlayışlarının da etkisi altında kalmaktadırlar. Kutsal Metinler, sadece vahyin harfiyen kaydı değil, vahye verilen değişik cevaplardan doğan kişisel, sosyal ve ulusal deneyimlerin kayıdır. Örnek olarak söylemek gerekirse, Musa'nın, Tanrı'dan aldığı bilgilerle, Mısırlılardan öğrendiği şeyler birbirinden ayıramaz. Bununla birlikte söz konusu bilgiler özdeşleştirilemezler de. Miras aldığı kültürel birikim, Musa'nın vahyi anlamasında etkili olmuştur. Üstelik Musa'nın aldığı vahiy ile ilgili mevcut bilgilerin yazımı, doğrudan Musa'ya değil, yavaş yavaş gelişen bir geleneğe dayanmaktadır. Verilen bilgilerden de anlaşılacağı gibi, vahiy başka bir şey, insanların vahyin etkisiyle veya vahiy sebebiyle yaptıkları başka bir şeydir. Bununla birlikte Kutsal Metinler her ikisini de kapsamaktadır¹⁷¹.

Bu konuda son olarak şunu da ilave etmek yerinde olacaktır. Katolik Kilisesi vahyin bir kaynağı, iki iletim şekli olduğu konusunda ısrar etmektedir. Buna göre vahyin kaynağı Tanrı, iletim şekilleri ise

¹⁶⁹ Blair, 474; Charlier, 209-210.

¹⁷⁰ Yuhanna 10:35; II.Petrus 1:20-21.

¹⁷¹ Bkz. Lewis, Edwin, "Revelation", *Harper's Bible Dictionary*, 613-614.

Kutsal Metinler ve Kilise geleneğidir¹⁷². Katolik Kilisesi'ni böyle bir fikri benimsemeye iten şey, belki de, bu Hıristiyan mezhebinin, kendi teolojik doktrinini, Kutsal Metinler'den ziyade kilise geleneğine ve konsillere dayandırmasıdır. Kilise, kendi meşruiyetini, vahyin iki iletim şekliinden biri olma vasfıyla sağlamaya çalışmış ve vahyi açıklama ve öğretme yetkisini sadece kendisinde görmüştür. Bu husus, II. Vatikan Konsili'nde de açık bir şekilde ifade edilmektedir. II. Vatikan Konsili'ne göre gelenek, yetkili kişiler tarafından yönlendirilen Tanrı ulusunun dinamik yaşamıdır. Böyle bir yaşam olmaksızın vahiy, boş bir sözden başka bir şey olamazdı; yaşam ise, kendisini yorumlayacak bir vahiy olmaksızın, anlamsız hale gelirdi. İşte bu sebeple Kutsal Metinler ve gelenek, Tanrı'nın insanlara gönderdiği vahyin anlaşılabilmesi için birbirinden ayrılmaz iki unsurdur¹⁷³.

Görüldüğü gibi Hıristiyan teolojisi, uzun bir süre vahyin şifahi yönü üzerinde durmuştur. Buna göre vahiy, Tanrı'nın, bazı gerçekleri, tabiatın doğal akışının ötesinde bir yolla insanlara bildirmesidir. Ancak on dokuzuncu asırdan itibaren pek çok Hıristiyan teolog vahyi "Kurtuluş Tarihi" olarak ele almıştır. "Kurtuluş Tarihi" düşüncesine göre vahiy Tanrı'nın bazı gerçekleri bildirmesini değil, insanlık tarihi içinde gerçekleşen ilâhî eylemleri içermektedir. Vahiy söz değil, fiildir. Kurtuluş Tarihi insanlık tarihinin belirli bir dilimidir: İsrailoğulları'nın bir millet olarak ortaya çıkmasıyla başlamış, Hıristiyan toplumunun doğuşu ile sona ermiştir. Kurtuluş Tarihi doktrinine göre, Kutsal Kitap ilâhî sözler koleksiyonu değildir; buna karşın, Tanrı'nın, kendisini açıklamak için kullandığı tarihî olayların kaydedildiği bir kitaptır. Bu kitap, Kutsal Ruh'un kelime kelime dikte ettirmesi ile yazılmamış, yüzlerce yıl süren bir dönem içinde değişik yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. "Kurtuluş Tarihi" düşüncesini savunan teologlar, ilâhî olarak vahyedilen hiçbir teolojik ifadenin bulunmadığını iddia etmektedir. Dinî doktrinler vahyedilmemiştir; bunlar, Kutsal metinlerde zikredilen ve vahiy niteliği taşıyan olayların dinî önemini anlayan insanlar tarafından oluşturulmuştur¹⁷⁴.

"Kurtuluş Tarihi" doktrinine karşı çıkan yazarlar da vardır. James I. Packer bunlardan birisidir. Ona göre Tanrı insanlarla şifahi olarak iletişim kurmaktadır. Söz olmadan vahyin tam olarak gerçekleşmesi ve kurtarıcı bir mahiyet alması mümkün değildir.

¹⁷² Bkz. Besnard, Albert M., "Katolik Mezhebi (İsa Vasıtasıyla Kurtuluş)", *Din Fenomeni*, (çev. Mehmet Aydın), Konya 1995, s.153-155.

¹⁷³ Bkz. Moran Gabriel, "Revelation, Fonts of", *New Catholic Encyclopedia*, XII/440.

¹⁷⁴ Bkz. Hick, John, "Revelation", *The Encyclopedia of Philosophy*, VII/189-191.

Vahiy niteliği olduğu iddia edilen Çıkış, fetih, işgal, çarmıha gerilme ve boş mezar gibi olaylar, kendilerine eşlik eden bir söz bulunmadan, Tanrı hakkında bir şey açıklayamazlar. İşte bu nedenle temel formu içinde vahyin, şifahi olması gerekmektedir. İddiasını birtakım Kutsal Kitap ifadeleriyle de destekleyen Packer, Çıkış 19:9; Matta 3:17 ve II.Petrus 1:17 gibi cümlelerden hareketle vahyin, teofani, meleğin konuşması, gökten duyulan bir ses, rüyetler, rüyalar vb. şekiller altında gerçekleştiğini öne sürmekte ve vahyi, Tanrı'nın kişisel bir tezahürü şeklinde yorumlayan "Kurtuluş Tarihi" doktrinini reddetmektedir¹⁷⁵.

Sonuç

Dinlerdeki Tanrı tasavvuru, Tanrı-insan ilişkisi ve bilgi kuramı (epistemoloji) ile yakından ilişkili olan vahiy, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde yeterince üzerinde düşünülen bir konu değildir. Havariler, Kutsal Kitap yazarları ve ilk dönem kilise babaları, vahyin bir tanımını yapma ihtiyacı hissetmemişlerdir. Bu nedenle gerek Yeni Ahit'te, gerekse ilk dönem kilise babalarının eserlerinde Hıristiyanlığın vahiy anlayışını net bir şekilde ortaya koyacak açıklamalar bulunmamaktadır. Hatta Hıristiyan teolojisinde vahiy konusunun on dokuzuncu yüzyıla kadar ciddi bir şekilde ele alınmadığı iddia edilebilir.

Hıristiyanlık'ta vahyin genel olarak iki farklı tanımı yapılmaktadır.

a) Vahiy, Tanrı'nın açıkladığı gerçekler bütünüdür. Bu manası itibariyle vahiy Tanrı'nın bir ihsanıdır. Paul Tillich de benzer şekilde vahyi, "normal bilgi edinme yolları aracılığıyla ulaşılmaması mümkün olmayan gizli bir şeyin açıklanması" olarak tanımlamaktadır¹⁷⁶. Hıristiyan teolojisi içinde vahyin, "hakikatin ilâhi konuşma ile açıklanması" diye tarif edildiğini de görmekteyiz¹⁷⁷.

b) Vahiy, Tanrı'nın, istediği gerçekleri insana bildirmesi sürecidir. Bu anlamıyla vahiy birtakım bilgi yığınlarının iletilmesi değil, Tanrı'nın tarih içindeki bir etkinliğidir¹⁷⁸. Tanrı'nın bu etkinliği İsa Mesih'te zirve noktasına ulaşır. Bu görüş Friedrich Gogarten, Dietrich Bonhoeffer, Emanuel Hirsch ve Emil Brunner gibi yirminci yüzyıl düşünürleri tarafından dile getirilmektedir.¹⁷⁹ Vahiy,

¹⁷⁵ Bkz. McGrath, *The Christian Theology Reader*, 84-85

¹⁷⁶ Tillich, I/108.

¹⁷⁷ Moran, *Theology of Revelation*, 25.

¹⁷⁸ McGrath, *The Christian Theology Reader*, 84; Goudge, H. L., "Revelation", *The Encyclopedia of Religion and Ethics* (ed. James Hastings), New York 1980, X/745.

¹⁷⁹ Bkz. McGrath, Alister E., *Christian Theology: An Introduction*, s.153.

Tanrı'nın, kişisel varlığının insana açıklaması olarak gören Brunner, vahiy sürecinde "Ben-O" karşılaşmasından ziyade "Ben-Sen" karşılaşmasından söz etmekte ve söz konusu karşılaşmayı, vahyin açıklanmasında anahtar kavram olarak görmektedir. Burada iddia edilen şey, vahyin kaynağı olan Tanrı'nın, vahiy sürecinde, yabancı bir varlık olarak değil, müşahede edebildiğimiz, karşılaşılabildiğimiz bir varlık olarak ortaya çıkmasıdır. Brunner'e göre vahiy veya onun ifadesiyle "Ben-Sen karşılaşması" iki özelliğe sahiptir: Tarihsel ve kişisel. Brunner, vahyin tarihsel bir niteliği vardır derken, vahiy aracılığıyla bize verilen hakikatin, kavramların ezeli dünyasında sürekli geçerliliği olan bir şey olmadığını ifade etmektedir. Vahiy zaman ve mekân içinde gerçekleşen bir olgudur. Vahyin kişisel olması ile kastedilen ise, zaman ve mekân içinde ortaya çıkan vahyin muhtevasının, Tanrı hakkındaki düşünceler ve kavramlar kompleksi değil, bizzat Tanrı'nın zatı olmasıdır. Vahiy, Tanrı'nın, kendisini insanlar için açığa vurmasıdır¹⁸⁰.

c) Vahyin kaynağı sorunu, Yeni Ahit yazarları tarafından iki farklı şekilde ele alınmıştır. Baba Tanrı'yı vahyin kaynağı, İsa Mesih'i ise vahyin konusu olarak gören Pavlos'a karşın, Yuhanna, Kelam'ın ilâhî niteliği üzerinde durur. Hıristiyan teologlar, Yuhanna'nın bu tavrından hareketle, Yuhanna İncili'nde vahyin kaynağının İsa Mesih olarak takdim edildiğini iddia etmektedirler.

Melekler, rüyet, rüya, kur'a (Urim ve Thummim) ve tabiat olayları, Yeni Ahit'te de vahyin vasıtaları olarak görülmektedir¹⁸¹. Ancak söz konusu vasıtalar, Yeni Ahit'in bütünlüğü içinde silik ve önemsiz kalmaktadır. Hıristiyan Kutsal Kitabı vahiy ile ilgili olarak üç unsur üzerinde yoğunlaşmaktadır: İsa Mesih, havariler ve Kutsal Ruh. Tanrı'nın Kelâmı¹⁸², Oğlu¹⁸³ ve hatta bizzat Tanrı¹⁸⁴ olan İsa, en son ve en mükemmel vahiydir¹⁸⁵. Hıristiyan teolojisinde havariler ise kimi zaman peygamber¹⁸⁶, kimi zaman ise peygamberden daha üstün görülmektedir¹⁸⁷. Havariler ve Kutsal Kitap yazarları, İsa

¹⁸⁰ Bkz. McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, 155-156.

¹⁸¹ Bkz. Matta 1:20-24; 2:13-14, 19-21; Luka 1:26-38; Yuhanna 14:26; İşler 1:21-26; 13:1-3; 16:6-8; 21:10-11; Romalılara 1:18-21; 2:13-15.

¹⁸² Yuhanna 1:1.

¹⁸³ Matta 4:3; 26:63; 27:40; Markos 1:1; Luka 1:37; 8:28.

¹⁸⁴ Yuhanna 1:3.

¹⁸⁵ Caird, G. B., *New Testament Theology*, (completed and edited by L. D. Hurst), Oxford 1994, s. 142; Deninger, XII/360; Latourelle, 71; Lewis, "Revelation", 614.

¹⁸⁶ Packer, J. I., "Revelation", *The New Bible Dictionary*, 1092.

¹⁸⁷ Luka 10:23-24; Matta 13:17.

Mesih'te görüp duydukları şeyleri, Kutsal Ruh'un gözetimi ve rehberliği ile sonraki nesillere, yanlışsız olarak nakletmişlerdir.

Hıristiyanlık'ta vahyin geliş şekilleri arasında hiyerarşik tasnifler yapılmaktadır. Urim ve Thummim vahyin geliş şekilleri arasında en az öneme sahip olanıdır¹⁸⁸. Rüyalara da, rüyetlere nispetle daha az önem verilmektedir¹⁸⁹.

Hıristiyanlar vahyi iki ana döneme ayırmaktadırlar:

a) İsa Mesih'te gerçekleşen vahiy,

b) İsa'dan önceki vahiy. Bu dönem de kendi içinde üçe ayrılmaktadır: İlk insanlara verilen vahiy; İbrahim, İshak ve Yakub'a verilen vahiy (Patriarkal vahiy); Musa'ya verilen vahiy¹⁹⁰.

Hıristiyanlar tarafından yapılan başka bir tasnife göre iki çeşit vahiy vardır:

a) İbrahim, İshak, Yakup ve Musa gibi kişilere gelen vahiyler. Bu tür vahiy, vahyi alan kişinin maddî varlığından farklıdır. Allah'ın değişik şekillerde hitap ettiği bu kişiler, sadece vahiy anında Tanrı ile iletişim kurmuşlardır. Vahiy esnasında bu peygamberlerin irâdeleri yok olmuş, Allah'ın irâdesi onlara hâkim olmuştur. Peygamberlerin, vahye bağlı sözleri Tanrı Kelâmı'dır; vahye dayanmayan sözleri ise kendi sözleridir.

b) Vahyin ikinci çeşidinde vahiy ve vahyi alan kişinin maddî varlığı birbirinden ayrı değildir. Bu vahyin örneği İsa'dır. Birinci tür vahiy belirli zamanlarda gelmektedir; halbuki ikincisinde vahiy görevi İsa'nın hayatının her anını kapsamaktadır. Bu sebeple İsa'nın bütün yaşamı vahiy haline gelmiş olmaktadır¹⁹¹.

Hıristiyan Kutsal Kitabı'ndan öğrenebildiğimiz kadarıyla vahiy, İsa'ya ve havarilere hasredilmiş bir özellik değildir. İsa'nın en mükemmel vahiy olduğuna ve havarilerin bu vahyin alınmasındaki ayrıcalıklı yerine işaret eden Yeni Ahit, Meryem'in, Zekeriya'nın, hatta bazı çobanların bile ilâhî vahye muhatap olduklarını açıklamaktadır.

Hıristiyan teologlar, ilham sayesinde vahyin otantiklik niteliğini sürdürdüğünü ve ellerinde bulunan kitapların güvenilirliğinin temin edildiğini düşünmektedirler. Bu nedenle dört İncil'in varlığı ve bu İnciller arasındaki bazı farklılıklar Hıristiyanlar için herhangi bir sorun oluşturmamaktadır.

¹⁸⁸ Rowley, 28, 31; Motyer, 1036.

¹⁸⁹ "Dream", *Harper's Bible Dictionary*, 141.

¹⁹⁰ Yıldırım, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Ankara 1988, s.82.

¹⁹¹ Bkz. Kuzgun, Şaban, *Dört İncil, Farklılıkları ve Çelişkileri*, Ankara 1996, s.128-129.